

ELGJAKTLEDER

Oppslagshefte om elgjakt

Fylkesmannen i Østfold
Miljøvern avdelingen

MILJØVERNAVDELINGEN
Fylkesmannen i Østfold

BESØKSADRESSE: DRONNINGENSGT. 1, 1500 MOSS
POSTADRESSE: BOKS 325, 1501 MOSS
TLF: (09) 25 41 00

Dato:
Februar 1990

Rapport nr:
2/90

ISBN nr:
82-7395-043-3

Rapportens tittel:

Elgjaktleder
Oppslagshefte om elgjakt

Forfatter :

Gunnar Bjar

Oppdragsgiver:

Miljøvernavdelingen i Østfold

Ekstrakt:

Heftet tar for seg emner som en elgjaktleder må ha god kjennskap til. Viktige stikkord er jaktlederens oppgaver, lover og forskrifter, sikkerhet, skyting mot elg, ettersøk, sporhund, kommunikasjon og rettet avskyting.

"Det finnes i Germanien okser med hjorteskikkelse, som har et horn som er meget stort, midt i pannen. Det utbrer seg som en hånd. Hann- og hunnkjønn er like. Beina er stive som stokker og mangler ledd. Av den grunn legger aldri disse dyrene seg når de sover og kan heller ikke reise seg om de slumper til å falle omkull. Når de skal sove, luter de seg mot et tre. Slike sovetrær som nyttes regelmessig, oppsøkes av jegerne, som i all hemmelighet gjør et snitt i stammen så treet blir stående, men faller til marken så snart elgen luter seg mot det. På det viset fanger man dette dyret."

Julius Cæsar (100-44 f.Kr.)

F O R O R D

Elgbestanden i Østfold reguleres nesten utelukkende gjennom jakt. En riktig avskytning er av avgjørende betydning for å opprettholde en høy avkastning samtidig som skadeomfanget i landbruket er akseptabelt. Viltforvaltningen har derfor behov for en god løpende kontakt med elgjegerne. I dette samarbeidet er jaktlederen en nøkkelperson. Den nye forskriften om forvaltning av hjortevilt har også innført et krav om at alle elgjaktlag skal ha en jaktleder.

I dette heftet har vi samlet lover, regler og praktiske tips som jaktledere bør ha kjennskap til. Stoffet vil bli gjennomgått på kommunevise samlinger for jaktledere våren 1990.

Utarbeidelsen av heftet er dekket av midler fra Viltfondet som en del av prosjektet "elgjaktlederkurs".

Åsmund Fjellbakk
viltforvalter

Innhold

1. JAKTLEDEREN	5
2. LOVER OG FORSKRIFTER	7
Viltloven og hjorteviltforskriftene	8
Definisjon av noen begreper	8
Stammeorientert forvaltning	8
Fastsettelse av minsteareal	9
Fravik fra minstearealet (50%-regelen)	9
Krav til valdet	9
Godkjenning av vald	10
Ansvarlig for valdet	10
Søknad om godkjenning av vald	10
Tellende areal	10
Sammenslåing for å oppnå minsteareal	11
Sammenslåing til "felles viltområde"	11
Rettet avskytning	12
Avskytningsavtale	12
Tildeling og innløsning av fellingstillatelse	13
Nødvendige papirer	13
Jaktleder	13
Human og sikker jakt	14
Bruk av motorkjøretøy	14
Bruk av kunstig lys	14
Jakt på offentlig vei	14
Svømmende dyr	15
Ferdsel med våpen på annens grunn	15
Sporhund	15
Ettersøk	15
Forfølgingsretten	16
Avlivning av skadde dyr i jakttid	17
Avlivning utenom jakttid	17
Rapportplikt	18
Felling av skadeelg	18
Fellingstillatelse på skadeelg til andre enn jaktberettigede	18
Tidsfrister	19
Båndtvang m.m.	19
Forskrift om aldersgrense for å utøve jakt	21
Forskrift om våpen, ammunisjon og skyteprøve	22
Våpenloven	24
3. FORBEREDELSE FØR JAKTA	26
Innskyting og skytetrening	26
Rydding av poster	27
Møte før jakta	27
Avtale om sporhund	27
Fellingsavgift	28
4. SIKKERHET	29
5. SKYTING MOT ELG	40
Elgens anatomi	41
Siktepunktet	44
Skuddhold	46
Dyr i bevegelse	47
Flere dyr sammen	47
Rent skuddfelt	47
Gi ros til den som ikke tar sjanser!	47

Kontroll av siktet	48
Skytetrening	48
6. ETTERSØK	49
Avslutt jakta i tide!	49
Skytterens oppførsel	49
Skuddtegn	49
La dyret få ro!	50
Skuddplassundersøkelse	51
Forposter	53
Sporing	54
Varsling av viltneemnda	56
Varsling av naboer	56
Lær mer om ettersøksjakt!	56
7. SPORHUND	58
Trening av sporhunden	58
8. SIGNALSYSTEM OG KOMMUNIKASJON	61
Signalskudd	61
Kommunikasjonsradio	62
9. RETTET AVSKYTNING	64
10. INNRAPPORTERING	65
11. KJØTTKONTROLL	67
12. IVARETAKELSE AV SKINNET	68

1. Jaktlederen

Jaktlederen har
ansvaret for
jaktutøvelsen

Alle elgjaktlag skal ha en jaktleder. Jaktlederen er den som har ansvaret for at selve jaktutøvelsen foregår på en korrekt og forsvarlig måte. Det kan godt være samme person som er utpekt som den ansvarlige for valdet, men trenger ikke nødvendigvis å være det. Den valdansvarlige er den som har ansvaret for innbetaling av fellingsavgift, innsending av fellingsrapport osv., og trenger strengt tatt ikke å være med på jaktlaget i det hele tatt.

Jaktlederen bør være en erfaren jeger og ha den myndighet som skal til for å lede et jaktlag. Han skal sørge for at jakta blir godt nok planlagt på forhånd, og at samtlige jegere både før og under jakta får de nødvendige beskjeder og instruksjoner. Hvis jaktlederen har oppfylt disse forpliktelsene, og noe likevel går galt, faller ansvaret på den enkelte jeger som er involvert. Har jaktlederen derimot ikke gjort dette, er han medansvarlig for det som måtte skje - også juridisk.

Jaktlederen har
det siste ord

Jaktlederen skal ha det endelige ordet mens jakta pågår. Han bør selvsagt ta hensyn til hva de andre jegerne mener, men er det umulig å bli enige i en sak, må jaktlederen skjære igjennom og ta en avgjørelse. Og da skal alle rette seg etter det.

Her følger en del punkter som jaktlederen bør etterleve:

Før jakta

- Hvis jaktleder og valdansvarlig ikke er samme person, må jaktlederen før jakta sørge for å få nøyaktig rede på hvor mange og hva slags dyr fellingstillatelsen lyder på. Det beste er at han får se selve fellingstillatelsen.
- Hvis det er nødvendig, må jaktlaget innkalles for å rydde poster før jakta. Dette kan gjerne kombineres med felles skytetrening etterpå.
- Før jakta bør jaktlederen innkalle laget til et "elgmøte" hvor det informeres om fellingskvote, jaktoplegget diskuteres osv.
- Hvis jaktlaget ikke selv har sporhund, må jaktlederen sørge for å få i stand en avtale med en hundeeier slik at sporhund kan skaffes i tilfelle skadeskyting.
- Det avtales på forhånd om eventuell bruk av markeringsfarge på jegerne.

Under jakta

- Jaktlederen må forsikre seg om at samtlige jegere

oppfyller kravene for å delta i jakta: Gyldig jegeravgiftskort og skyteprøvebevis skal være med, og gevær og ammunisjon må være av godkjent type.

- Jaktlederen bør minne om de gjeldende sikkerhetsregler. Han bør understreke at det alltid er bedre å slippe et dyr forbi enn å risikere skadeskyting. En jeger som lar være å skyte, skal aldri kritiseres.
- Det må avtales om f.eks. rådyr kan skytes.
- Jaktlederen må sørge for at alle til enhver tid vet hvor mange og hva slags dyr som er igjen på kvoten.
- Signalsystem og annen kommunikasjon innen laget må være planlagt slik at det fungerer under alle forhold.
- Postene må være plassert på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte. Postjegerne må få nøyaktig rede på forbudte skytevinkler, og om nødvendig bør disse merkes av i terrenget.
- I tilfelle skadeskyting må jaktlederen organisere et forsvarlig ettersøk.
- Hvis et såret dyr krysser grensen til et annet vald, må det gis melding om dette til grunneieren og viltnemnda.
- Hvis en jeger begår grove brudd på jaktlagets sikkerhetsbestemmelser, må jaktlederen ha rett og plikt til å bortvise jegeren fra jaktlaget.

Etter jakta

- Hvis det skal sendes inn prøver av de skutte dyra, må jaktlederen se til at dette blir tatt vare på.
- Jaktlederen må sørge for at den valdansvarlige får beskjed om fellingsresultatet.

I de neste kapitlene vil vi komme nærmere inn på de fleste av disse punktene.

2. Lover og forskrifter

Viltloven

Det finnes en hel del bestemmelser som omhandler elgjakta, og som jaktlederen må kjenne til. For det første gjelder det Viltloven som kom i 1981. Den inneholder både en del generelle bestemmelser, og mange mer detaljerte bestemmelser om vilt og jakt. Og ikke minst gir den myndighetene hjemmel til å fastsette detaljerte forskrifter.

Forskrifter

Av disse forskriftene er Hjorteviltforskriftene de mest omfattende. Andre forskrifter av betydning for elgjakta er:

- Forskrifter om våpen, ammunisjon og skyteprøve
- Forskrifter om aldersgrense for å gå på jakt
- Forskrifter om jakttider og jaktmåter

Og for ordens skyld kan vi også nevne:

- Forskrift om erstatning for hjorteviltskader.

Dessuten kommer Våpenloven inn i bildet. Den inneholder bl.a. bestemmelser om aldersgrense og om oppbevaring av våpen. Bufeloven har bestemmelser om båndtvang og avlivning av hunder.

Viltloven og hjorteviltforskriftene.

I dette avsnittet skal vi se nærmere på bestemmelsene i Viltloven og Hjorteviltforskriftene. Vi forsøker å ta bestemmelsene i "kronologisk" rekkefølge, dvs. at vi begynner med fastsetting av minsteareal, godkjenning av vald og tildeling av fellingstillatelse. Deretter går vi over til selve jaktutøvelsen, og videre til ettersøk og avlivning av såret vilt. Så kommer vi inn på rapportplikten etter jakta, og tar også med bestemmelsene om felling av skadeelg. Vi oppsummerer deretter de tidsfristene som gjelder i forbindelse med elgjakta. Til slutt ser vi på bestemmelsene om hunder.

I det følgende vil vi vise til de enkelte paragrafene slik: "VL 10" står for Viltlovens § 10, mens "HF 15" står for Hjorteviltforskriftenes § 15. Dette gjøres for at det skal være lettere å slå opp i loven/forskriften hvis man ønsker å se den nøyaktige ordlyden.

Definisjon av noen begreper (HF 1)

Hjorteviltregion: Det samlede geografiske område som en hjorteviltstamme bruker gjennom året.

Vald: Et geografisk område som godkjennes for jakt etter arter av hjortevilt og som tildeles fellingstillatelser.

Jaktfelt: Et mindre geografisk område innenfor et vald som jaktrettshaverne har avgrenset av hensyn til den praktiske jaktutøvelsen.

Tellende areal: Det areal som skal legges til grunn for beregning av fellingstillatelse.

Minsteareal: Det tellende areal som skal ligge til grunn for hvert dyr det gis fellingstillatelse for.

Driftsplan: En flerårig plan med målsettinger og retningslinjer for forvaltningen av en viltart i et større vald, en gruppe av vald eller en hjorteviltregion.

Avskytningsavtale: En årlig avtale om rettet avskytning som inngås mellom jaktrettshavere og viltnemnd med grunnlag i en driftsplan.

Stammeorientert forvaltning (HF 3 og 4)

Samarbeid om
elgstammer

Som bl.a. merking av elg har vist, kan elgbestanden deles inn i en rekke stammer som hver for seg danner en naturlig enhet. Hver stamme dekker vanligvis et område som strekker seg over flere kommuner. Dette skyldes ikke minst at det innenfor hver stamme foregår

sesongtrekk mellom sommer- og vinterområder. En best mulig elgforvaltning krever derfor samarbeid over kommunegrensene, og ikke minst må avskytningspolitikken i det enkelte vald og den enkelte kommune ses i en større sammenheng. Derfor skal viltorganene (viltnemnda, viltforvalteren hos fylkesmannen og Direktoratet for naturforvaltning) forsøke å kartlegge naturlige grenser for hjorteviltstammene. Dessuten er viltnemndene pålagt å samarbeide om hjorteviltforvaltningen der det er formålstjenelig.

Fastsettelse av minsteareal (HF 10)

Minstearealet

Det er fylkesmannen som fastsetter minstearealet i hver enkelt kommune. Hvis viltnemnda mener at minstearealet bør forandres, søker den fylkesmannen om dette. I så fall skal forslaget på forhånd gjøres kjent blant berørte interesser slik at de får muligheten til å uttale seg.

Når minstearealet blir fastsatt, skal det tas hensyn til artens levevilkår i distriktet, bestandens størrelse og utvikling og den skaden som viltet gjør. Det kan fastsettes ulikt minsteareal for forskjellige deler av kommunen hvis de ovennevnte kriterier tilsier det.

Fravik fra minstearealet (50 %-regelen) (HF 11).

50%-regelen

For visse deler av kommunen, eller for enkelte vald, kan viltnemnda fravike minstearealet opp eller ned inntil 50 prosent. Begrunnelsen for dette skal være at det er forskjeller innen kommunen i de forhold som bestemmer minstearealet (bestandstørrelse, beiteskader m.m.).

Vi kan ta et enkelt eksempel:

Minstearealet i en kommune er 4.000 dekar. P.g.a. stor elgbestand og mye beiteskade i en del av kommunen ønsker viltnemnda å øke avskytingen her. Den regulerer derfor minstearealet ned med 25 % til 3.000 dekar. Et vald i denne delen av kommunen på 12.000 dekar vil nå altså få fire fellingstillatelser istedenfor tre.

Men hva så med et vald på f.eks. 3.500 dekar ? Vil dette nå bli tildelt en fellingstillatelse ? Svaret er nei. Bare vald som minst tilsvarer det ordinære minstearealet, kan tildeles fellings- tillatelse (HF 2 og 12).

Krav til valdet (HF 12).

Valdet

Et vald må altså ha et tellende areal som minst tilsvarer gjeldende minsteareal i kommunen. Dessuten

skal valdet være sammenhengende, og arronderingen må være slik at valdet er egnet for elgjakt. To teiger som henger sammen bare via en tynn stripe, kan altså ikke uten videre godkjennes som ett vald.

Godkjenning av vald (HF 13)

Det er viltnemnda som avgjør om et vald kan godkjennes eller ikke. Viltnemnda må i hvert enkelt tilfelle ta stilling til om et område oppfyller de krav som stilles til et vald. Hvis et vald først er godkjent, gjelder dette inntil grensene for valdet blir forandret, eller til det skjer endringer i bestemmelser som angår valdet.

Ansvarlig for valdet (HF 13)

Et hvert vald skal ha en person som er ansvarlig for valdet overfor viltnemnda. Dette er bl.a. for at viltnemnda alltid skal ha en bestemt person som den kan henvende seg til. Hvis det i løpet av jaktåret har skjedd endringer i valdets grense, eiendomsforhold el.lignende, skal den ansvarlige for valdet opplyse viltnemnda om dette innen 1. april.

Søknad om godkjenning av vald (HF 14)

Søknad om godkjenning av vald sendes viltnemnda innen 1. mai. Det brukes et eget skjema som fås hos viltnemnda.

Søknaden skal inneholde følgende opplysninger:

- a) Hvilken art eller arter søknaden gjelder
- b) Kart hvor grensene for valdet er tegnet inn
- c) Fullstendig oversikt over de eiendommer valdet omfatter, og den enkelte eiendoms størrelse innenfor valdets grenser
- d) Oppgave over tellende areal som ønskes godkjent for den enkelte viltart
- e) Skriftlig samtykke fra samtlige jaktrettshavere innen valdet
- f) Navn og nøyaktig postadresse for den person som er oppnevnt som ansvarlig representant for valdet. Vedkommende skal underskrive søknaden på vegne av jaktrettshaverne.

Under visse forutsetninger kan f.eks. et grunneierlag behandles som en eiendom, slik at søknaden kan forenkles med hensyn til pkt. c og e.

Tellende areal (HF 15)

Skog- og myr-
areal teller

Viltnemnda avgjør hvor stor del av valdet som kan godkjennes som tellende areal, dvs. det arealet som legges til grunn for tildeling av fellingstillatelse.

Som tellende areal regnes både produktiv og uproduktiv skog, samt myr under tregrensa.

Andre arealer
kan godkjennes

I særlige tilfeller kan viltnemnda godkjenne også andre arealer som naturlig brukes av vedkommende viltart. På den annen side kan viltnemnda holde utenfor arealer som ikke lenger naturlig kan nyttes av viltet. Det kan f.eks. gjelde områder innesluttet av bebyggelse.

Sammenslåing for å oppnå minsteareal (VL 38).

Sammenslåing
av eiendommer

Hvis flere eiendommer som ligger inntil hverandre, ikke brukes til elgjakt fordi de hver for seg er for små til å kunne få fellingsstillatelse, skal viltnemnda forsøke å få i stand en sammenslåing til ett vald. Er det ikke mulig å få til en frivillig sammenslåing, har viltnemnda anledning til å foreslå tvungen sammenslåing. I slike tilfeller er det Direktoratet for natur- forvaltning som avgjør om eiendommene skal slås sammen til et vald.

Etter en slik sammenslåing vil det i første rekke være opp til de jaktberettigede å bli enige om en fordeling av fellingskvote og utbytte. Hvis det ikke blir oppnådd enighet, skal viltnemnda ta avgjørelsen.

Denne bestemmelsen om tvungen sammenslåing har til nå ikke vært brukt i praksis. Men man kan si at bestemmelsen står som et ris bak speilet i tilfelle grunneierne ikke klarer å organisere eiendommene fornuftig i forbindelse med elgjakta.

Sammenslåing til "felles viltområde" (VL 37)

Viltloven har også en bestemmelse som vil kunne brukes f.eks. til å slå sammen flere dårlig arronderte vald, selv om de i og for seg når opp i minstearealet. I slike tilfelle kan viltnemnda innkalle de jaktberettigede til et fellesmøte for å oppnå en frivillig sammenslåing. Hvis det ikke blir oppnådd enighet, kan et flertall av de jaktberettigede likevel vedta sammenslåing. Dette vil i så fall være bindende også for mindretallet. En forutsetning er imidlertid at flertallets eiendommer representerer en overvekt i jaktlig henseende, som det heter i loven.

Flertallet kan også med bindende virkning vedta forvaltningsregler for området, dersom det ikke oppnås enighet om dette.

Flertallsvedtak etter denne bestemmelse i Viltloven krever godkjennelse av viltnemnda for å være gyldig.

Det er sjelden at denne bestemmelsen i Viltloven blir brukt. Også den har til nå stort sett fungert som et ris bak speilet.

Det er fastsatt egne forskrifter om sammenslåing av områder etter VL 37 eller 38. Forskriftene gir en forholdsvis detaljert beskrivelse av framgangsmåten som skal følges i slike tilfeller.

Rettet avskytning (HF 18)

Kjønn og alder skal spesifiseres

Viltnemnda skal pålegge jaktlagene en rettet avskytning. Fellingstillatelsene kan fordeles etter følgende alternativer:

- a) Kalv
Voksne hanndyr
Voksne hunddyr
- b) Kalv
Voksne hanndyr
Valgfrie dyr

Kalv kan felles i stedet for voksne dyr av begge kjønn.

I de tilfeller hvor det er laget en bindende avskytningsavtale, kan dessuten kvoten tildeles som bare valgfrie dyr (se HF 19).

Ved felling av for mange eller feil kategori dyr, blir det ulovlig felte dyret inndratt. Forholdet rapporteres til politiet som vurderer skyldspørsmålet og eventuelt utferdiger et forelegg.

Avskytningsavtale (HF 19)

Driftsplaner for større områder

For større områder kan det utarbeides en driftsplan for elgforvaltningen. Driftsplanområdets størrelse vil variere alt etter forholdene, men generelt kan det dreie seg om fra 30-40.000 til 200-300.000 dekar. Med andre ord er det svært få enkeltvald som er store nok til at det har noen hensikt å utarbeide en driftsplan. Det er derfor nødvendig at flere vald går sammen i et driftsplanområde, og dette må skje på frivillig basis. Slike enheter som baseres på frivillighet, bør ha form av utmarkslag/grunneierlag med faste vedtekter.

Avskytningsavtalen gir fleksibilitet

Når det foreligger en driftsplan for et større område, kan viltnemnda og jaktrettshaverne inngå en avskytningsavtale. Avtalen skal være bindende og skriftlig. Alle fellingstillatelser vil da bli gitt som valgfrie dyr, men jaktlagene forplikter seg likevel i avtalen til å ha en bestemt fordeling på kjønn og alder i jaktuttaket. En viktig forskjell er imidlertid at feilskyting ett år ikke behøver å føre til inndragning og anmeldelse, men at det gis en mulighet til å rette opp feilskytingen året etter. I avskytningsavtalen kan det også inngå et bestemt uttak av 1 1/2-åringer, en aldersgruppe alle bør være interessert i å legge et sterkt jakttrykk på. Ved

tradisjonell kvotetildeling har ikke viltneemnda anledning til å skille mellom 1 1/2-åringer og eldre dyr, men her kan avskytningsavtalen komme inn og muliggjøre et samarbeid mellom jaktrettshavere og viltneemnda for å få skutt flere 1 1/2-åringer. På den måten kan avkastningen av elgstammen økes.

Avskytningsavtalen skal som nevnt være skriftlig, og den gjelder for ett år av gangen.

Hvis viltneemnda kommer til at jegerne ikke følger opp avskytningsavtalen, kan den når som helst si opp avtalen og gå tilbake til tradisjonell kvotetildeling. Det kan f.eks. skje hvis det blir skutt for mange voksne kyr.

Tildeling og innløsning av fellingstillatelse (HF 20)

Når et vald først er godkjent, vil viltneemnda normalt tildele valdet det riktige antall fellingstillatelser hvert år uten at det behøver å søkes om dette. Fellingstillatelsene skal være sendt den ansvarlige for valdet innen 1. juni.

Husk
innbetalings-
fristen

Fellingsavgiften må være innbetalt senest 10 dager før jakta. Man skal være klar over at hvis innbetalingen skjer etter at fristen er utløpt, er innbetalingskortet ikke gyldig som fellingstillatelse.

For fellingstillatelser gitt på "valgfrie dyr" skal det betales avgift som for voksne dyr.

Man har ikke plikt til å ha fellingstillatelsen med under jakt.

Nødvendige papirer (VL 41 og HF 21)

Jegeravgift og
skyteprøve

Under jakta skal jegerne til enhver tid ha med seg gyldig jegeravgiftskort og attest for bestått skyteprøve. En grunneier som stiller jaktrett til rådighet for andre, har plikt til å forvise seg om at disse papirene er i orden.

Våpenkort

Når det gjelder våpenkortet, sier Våpenloven at det på forlangende av politiet skal vises fram for kontroll. Det er ikke noe krav om at våpenkortet skal være med under jakt, men politiet kan gi pålegg om at kortet forevises innen en bestemt frist. Finner politiet at det er behov for det, kan politiet ta våpenet i forvaring inntil våpenkortet er forevist.

Jaktleder (HF 24)

Jaktlederen

Ethvert jaktlag som deltar i jakt etter elg eller hjort, skal utpeke en jaktleder. Jaktlederen skal ha ansvaret for selve jaktutøvelsen. Det behøver altså

ikke nødvendigvis være samme person som står som ansvarlig for valdet, og som har ansvaret for det mer formelle "papirarbeidet". Jaktlederens navn og adresse skal meldes til viltneemnda før jaktlaget starter jakta.

Human og sikker jakt (VL 19)

All jakt skal foregå humant og sikkert

Viltlovens paragraf 19 lyder slik:

"Jakt og fangst skal utøves på en slik måte at viltet ikke utsettes for unødige lidelse og slik at det ikke oppstår fare for mennesker eller husdyr eller skade på eiendom".

Dette er en av viltlovgivningens viktigste og mest grunnleggende bestemmelser. For at jakt i det hele tatt skal kunne forsvares idag, må enhver jeger gjøre hva han eller hun kan for at dette blir etterlevd. Det settes krav til jegerens utstyr, ferdigheter, kunnskaper og holdninger. Ikke minst kreves det at jegerne er i stand til å holde tilbake et skudd i tvilstilfelle.

Jaktlederens ansvar

En jaktleder har et spesielt stort ansvar for at jakta foregår humant og sikkerhetsmessig forsvarlig.

Bruk av motorkjøretøy (VL 21)

Jakt med motorkjøretøy er ulovlig

Under jakt er det forbudt å bruke motorkjøretøy til forfølgning av vilt, eller til å avlede viltets oppmerksomhet fra jegeren. Det er også forbudt å bruke motorkjøretøy utenfor vei til å lokalisere vilt. Heller ikke har noen lov til å løse skudd mot vilt fra motorkjøretøy.

Bestemmelsen må forstås slik at den også gjelder motorbåt. Selv om det neppe er aktuelt for så mange jegere, kan det nevnes at den dessuten gjelder luftfartøy.

I denne sammenheng bør også Lov om motorferdsel i utmark nevnes. Denne loven fastsetter et generelt forbud mot all bruk av motorkjøretøy utenfor vei i utmark.

Bruk av kunstig lys (VL 20)

Bruk av kunstig lys i jaktøyemed er forbudt (unntatt til åtejakt på rev). Dette forbudet rammer bl.a. all bruk av billys under jakt.

Jakt på offentlig vei (VL 21)

Det er forbudt under jakt å løse skudd på eller over offentlig vei eller jernbane. Som offentlig vei regnes

alle veier som eies av kommune, fylke eller stat. Det betyr at man f.eks. ikke kan bruke en kommunal bygdevei til postering. Derimot gjelder ikke bestemmelsen veier som eies av et privat sameie eller lignende. Skyting på eller over slik vei kan imidlertid tenkes å bli rammet av det generelle sikkerhetskravet i VL 19.

Svømmende dyr (VL 22)

Svømmende hjortevilt må ikke jages eller avlives med mindre det forfølges som såret.

Ferdsel med våpen på annens grunn (VL 45)

Ferdsel på
andres eiendom

Ferdsel med skytevåpen (eller fangstredskap) er forbudt i utmark hvor en annen har jaktrett, med mindre det skjer i lovlig ærend, og våpenet bæres uladd. Begrunnelsen for denne bestemmelse er først og fremst at det skal være lettere å slå ned på ulovlig jakting. Punktet om at våpenet skal bæres uladd, gjelder imidlertid ikke hvis det dreier seg om lovlig forfølging av såret hjortevilt.

Sporhund (HF 25)

Krav om spor-
hund ved jakt
på hjortevilt

En av de viktigste forandringene i de nye hjorteviltforskriftene i forhold til tidligere, er kravet om sporhund. Fra og med 1994 skal alle som jakter elg, hjort eller rådyr, ha tilgang til sporhund til ettersøk av påskutte dyr. Hunden skal på forhånd ha gjennomgått en prøve som viser at den kan spore i line. Dersom jegeren eller jaktlaget selv ikke har sporhund som er med under jakta, må det skaffe en skriftlig avtale med en hundeeier. Jegeren/jaktlaget må gjennom denne avtalen være sikret tilgang på en godkjent sporhund innenfor et rimelig tidsrom. Hva som er "rimelig" i denne sammenheng, er ikke nærmere presisert, men det kan være snakk om et par timer.

I helt spesielle tilfeller kan viltneemnda fritta en jeger eller et jaktlag for kravet om sporhund. Fritaket skal i så fall være tidsbegrenset.

Ettersøk (HF 26)

Alle ettersøk
må gjøres
grundig

Det blir stilt strenge krav til ettersøk av skadeskutte dyr. For det første plikter man naturligvis å forvise seg om hvorvidt påskutte dyr er truffet. Om så er tilfelle, plikter man å gjøre det man kan for å få avlivet dyret snarest mulig.

Jaktlaget skal ikke ta opp jakt på nye dyr mens ettersøk pågår.

Jaktlaget må ta seg god tid til å foreta et grundig

ettersøk. Om nødvendig skal man bruke både resten av den dagen dyret ble påskutt, og hele neste dag. Hvis dyret har gått over i et annet jaktterreng, opphører imidlertid forfølgingsretten ved utgangen av første dag.

Viltnemnda
varsles

Hvis ettersøket den første dagen ikke gir resultat, skal dette varsles både til jaktrettshaveren og enten viltnemnda, politiet eller jakttoppsyn. Varsling skal skje uten opphold, dvs. senest samme kveld.

Hvis viltnemnda bestemmer seg for å overta ledelsen av det videre ettersøket, skal jaktlaget uten godtgjørelse bistå viltnemnda. I slike tilfeller er det opp til viltnemnda hvor lenge ettersøket skal fortsette.

Forfølgingsretten (VL 34)

Rett til
forfølging på
annet terreng

Spørsmålet om forfølgingsrett har ført til en rekke rettssaker opp gjennom tidene. De gamle bestemmelsene i den forrige jaktloven ble derfor gjort klarere i den nåværende viltloven for å bøte på dette. Sikkert er det at man på forhånd bør ha satt seg godt inn i hva forfølgingsretten innebærer den dagen man må forfølge en såret elg inn på et annet jaktterreng.

Har man på lovlig grunn såret hjortevilt, har man rett til å forfølge, avlive og ta med seg dyret selv om det er inne på andres jaktterreng. Det er ingen begrensning i hvor mange jaktterreng man kan krysse under forfølgelsen.

Forfølgingsretten opphører ved utgangen av den dagen da viltet kom inn på en annens grunn, eller med andre ord den dagen dyret forlot ens eget vald. Årsaken til dette er at man vil unngå at noen i dagevis ferdes i andres jaktterreng under påskudd av å drive med ettersøk.

Strengt krav
til bevis

Det er den som forfølger dyret som har bevisbyrden for at forfølgelsen foregår på lovlig vis. Det har vist seg at Høyesterett i konkrete saker har stilt strenge krav til hva som blir ansett som tilstrekkelig bevis. Jegerens egen forklaring vil som regel ikke være nok, og andre jegere fra det samme jaktlaget blir ikke godtatt som uavhengige vitner. Får man derimot med seg en person som ikke har noen interesser i jakta og påviser skuddplassen med blodspor, snitthår osv., og at sporet senere krysser valdgrensen, skulle man være på den sikre siden.

Når dette er sagt, bør det vel tilføyes at det skulle være minimal risiko for å havne i retten hvis man oppfører seg korrekt. Det innebærer bl.a. at man også overholder varslingsplikten.

Forfølgerne skal snarest mulig gi grunneieren og

viltnemnda beskjed om forfølgelsen og om utfallet. Hva som er snarest mulig, må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Det er ikke meningen at man skal avbryte ettersøket når man kommer til en eiendomsgrense for å gi beskjed. Men hvis man f.eks. må til bygds for å hente en sporhund, bør man samtidig sørge for å melde fra.

Grunneieren har ikke rett til å jage eller fange vilt som forfølges lovlig på hans grunn. Han kan likevel avlive dyret hvis det er for å spare det for lidelser. Dyret tilfaller i så fall forfølgeren.

Det heter ellers i loven at den som utøver forfølgingsrett, ikke må løsne skudd i andres hage eller gårdstun.

Jegeren plikter dessuten å erstatte skade som forfølgningen påfører andres eiendom.

Avlivning av skadde dyr i jakttid (HF 27)

Plikt til å avlive skadde dyr under jakta

Treffer man under jakt på elg som har en alvorlig skade, har man plikt til å avlive den for å spare den for lidelser. Hvis dyret er av en kategori (okse, ku eller kalv) som man fortsatt har igjen på kvoten, kan man velge om man vil beholde dyret eller ikke. Dette må man bestemme seg for med en gang.

Dersom man ikke vil ta dyret på kvoten, må man likevel sørge for at kjøttet ikke blir ødelagt. Det vil si at man må ta ut vomma av dyret og sørge for god lufting. Deretter skal viltnemnda varsles snarest mulig. Dyret skal ikke flyttes før etter avtale med viltnemnda. Hvis dyret er flyttet uten at viltnemnda har fått beskjed, har nemnda rett til å pålegge jaktlaget å ta dyret på kvoten, uansett hvilken forfatning det er i.

Avlivning utenom jakttid (HF 28)

Rett til å avlive skadde dyr utenom jakta

Også utenom jakttida er det adgang til å avlive elg som er alvorlig skadet. Hovedregelen er da at man på forhånd må innhente tillatelse fra viltnemnda, politiet eller jakttoppsyn. Dessuten skal grunneier eller jaktrettshaver varsles. Men det er klart at i mange tilfeller vil dette ikke være praktisk gjennomførbart. Dyret kan f.eks. komme seg unna i mellomtiden, noe som kan føre til et langvarig og komplisert ettersøk. I slike tilfeller kan man avlive dyret straks. Man må deretter ta ut vomma og sørge for god lufting. Dyret skal ikke flyttes før etter avtae med viltnemnda.

Trafikkskadet vilt

Det har forekommet at folk har forsøkt å avlive trafikkskadet elg med jekker og lignende. Det må selvsagt ikke skje. Det korrekte er å la dyret ligge mest mulig i fred til skytevåpen er framskaffet.

Nysgjerrige tilskuere skal holdes på god avstand av et skadet dyr. Det er svært skremmende for dyret at det står folk rundt det når det ikke kan flykte.

Rapportplikt (HF 23)

Fellingsrapport
innen 10 dager

Innen 10 dager etter jakttidens utløp skal den ansvarlige for valdet sende fellingsrapport til viltnemnda. Overholdes ikke dette, skal viltnemnda om nødvendig sende skriftlig purring. Hvis fellingsrapport, selv etter en skriftlig purring, ikke blir innsendt, kan viltnemnda nekte å gi fellings-tillatelse året etter.

Viltmyndighetene kan også pålegge jegerne å sende inn andre ting. Det kan f.eks. være "Sett elg"-skjema, kjever eller kjønnsorganer.

Felling av skadeelg (VL 13)

Tillatelse til
felling av
skadeelg

Viltnemnda kan gi tillatelse til felling av elg som gjør skade på avling, bærbusker, frukttrær eller fast eiendom. Betingelsen er at skaden er "av betydning", som det står i loven.

Også elg som gjør skade på skog, kan det gis fellingstillatelse på, men her er kravet at skaden er "vesentlig".

Rett dyr må
felles

Det er de elgene som gjør størst skade, som skal felles. Ofte kan det være ku med kalv som nærmest tar fast tilhold i en åker, og da er det disse dyra som skal tas, ikke f.eks. en okse som mer sjelden beiter i den samme åkeren. Viltnemnda bør alltid bestemme at fellingstillatelsen gjelder bestemte kategorier dyr (okse, ku eller kalv). Viltnemnda kan også bestemme at felt skadeelg skal tilfalle den jaktberettigede, mot tilsvarende fratrekk i den ordinære fellingskvoten.

Søknad og tillatelse til å felle skadeelg gis ofte muntlig for å avverge ytterligere skade raskt. Disse skal i ettertid alltid bekreftes skriftlig.

Fellingstillatelse på skadeelg til andre enn jaktberettigede (VL 35)

Direktoratet for naturforvaltning har anledning til å bestemme at felling av skadeelg kan utføres av andre enn den som har jaktretten i området. Men i de fleste tilfeller er den jaktberettigede som sørger for at fellingen skjer.

Tidsfrister

Vi skal her oppsummere de tidsfristene som finnes i hjorteviltforskriftene, og som berører elgjakta:

1. april: - Viltnemnda sender søknad til fylkesmannen om åpning av jakt på en ny hjorteviltart i kommunen, dersom dette er aktuelt (HF 9)
- Viltnemnda sender søknad til fylkesmannen om endring av minstearealet hvis den mener dette er nødvendig (HF 10)
- Den ansvarlige for valdet melder til viltnemnda om eventuelle endringer i valdgrenser, eiendomsforhold m.m. (HF 13)
1. mai: - Søknad sendes viltnemnda om godkjenning av nye vald (HF 14)
1. juni: - Viltnemnda sender ut fellings-tillatelser (HF 20)
- 10 dager før jakta: - Innbetaling av fellingsavgift (HF 20)
- Jaktstart: - Jaktlederens navn og adresse meldes til viltnemnda (bare hvis det er ny jaktleder)(HF 24)
- 10 dager etter jakta:- Innsending av fellingsrapport til viltnemnda (HF 23)
- 3 uker etter jakta:- Viltnemnda sender fellingsrapport for kommunen til Statistisk Sentralbyrå og fylkesmannen (HF 23)

Båndtvang m.m. (VL 52-54, Bufeloven)

Hundeeierens objektive ansvar

En hundeeier har et objektivt ansvar dersom hunden blir innblandet i noe, f.eks. en ulykke. Det vil si at hundeeieren kan bli erstatningsansvarlig selv om han eller hun ikke har gjort noe ulovlig eller har opptrådt uaktsomt.

Båndtvangsbestemmelsene er følgende:

Forsvarlig fulgt utenom båndtvangstid

1. Utenom båndtvangstid Utenom båndtvangstid kan hunden løpe løs når den følges på forsvarlig måte. Selv om det ikke er båndtvang, kan man altså ikke la hunden dra til skogs på egenhånd. Trening av løs hund er derimot tillatt når grunneier og bruksberettigede gir tillatelse til det, og forutsatt at det tas tilstrekkelig hensyn til

viltet. F.eks kan snøforholdene gjøre at det ikke er forsvarlig å drive med jakhundtrening i en periode.

En hund som løper løs utenom båndtvangstid uten at den er forsvarlig fulgt, kan opptas av grunneier og jakt- og fangstberettigede, av personer som opptrer på vegne av disse, eller av politiet.

2. Ordinær båndtvangstid

Ordinær bånd-
tvang 1.4.-20.8.

I tidsrommet 1. april - 20. august er det ordinær båndtvangstid. Hunden skal da enten være i band eller forsvarlig innestengt. En hund som løper løs i denne tida, kan opptas av alle og enhver. Blir en hund påtruffet jagende etter hjortevilt - og det ikke er mulig å få tak i den - kan den avlives på stedet av grunneier og jakt- og fangstberettigede, av personer som opptrer på vegne av disse, eller av politiet. Avliving kan bare skje i en akutt situasjon, og ikke hvis man f.eks. får tak i hunden senere på dagen. Da skal den leveres til politiet. Har man avlivet en hund i en akutt situasjon, skal man straks gi melding om dette til politiet.

For at en person skal kunne avlive en hund på vegne av grunneier eller rettighetshaver, må vedkommende på forhånd ha fått fullmakt til dette. Selv om det ikke står direkte i loven, blir bestemmelsen dessuten forstått slik at fullmakten må gjelde en bestemt hund eller et konkret tilfelle. En grunneier skal være klar over at det medfører et medansvar å gi andre fullmakt til å avlive en hund. Hvis den som har fått fullmakten, avliver en hund uten at betingelsene i loven er oppfylt, må også den som ga fullmakten, svare for dette.

Bufeloven

Også Bufeloven har bestemmelser om båndtvang. Denne loven gir kommunene rett til å innføre båndtvang i den tid bufe beiter. Dette gjør at det i mange kommuner er båndtvang også etter 20. august, i noen kommuner til og med hele året. Dette er noe den enkelte hundeeier må ta rede på.

Bufeloven har strenge regler angående avlivning av hunder. Hvis en hund jager eller skader bufe, kan grunneier og beiteberettigede avlive hunden på stedet, eller kreve den avlivet innen 3 måneder. Og loven går enda et skritt lenger: Hvis en hund påtreffes uten ledsager i et område hvor det går bufe på beite, kan hunden avlives eller kreves avlivet som nevnt.

3. Ekstraordinær båndtvangstid

Ekstraordinær
båndtvang

Det kan i spesielle situasjoner innføres en ekstraordinær båndtvang innenfor et bestemt område. Dette kan f.eks. skje i forbindelse med store snømengder som gjør viltet spesielt sårbart overfor hunder. I ekstraordinær båndtvangstid kan de personer som er nevnt i avsnittet over, avlive en løshund selv om den ikke er i ferd med å jage vilt der og da. Loven tolkes imidlertid slik at det må være en viss sannsynlighet for at hunden kan komme til å jage vilt.

Reglene for avlving er forøvrig de samme som de som er nevnt ovenfor. Bl.a. kan man ikke avlive en hund hvis det er mulig å få tak i den på annen måte.

4. Behandling av opptatt løshund

Har man fanget inn en løshund, skal den stelles på forsvarlig måte. Så snart som mulig skal den overlates til politiet. Hundens eier eller besitter har plikt til å betale påløpne utgifter og godtgjørelse for arbeidet.

Forskrift om aldersgrense for å utøve jakt

Denne forskriften fastsetter aldersgrenser for både storvilt- og småviltjegere.

18-års grense

For å gå på storviltjakt, må man være fylt 18 år.

16-års grense
ved opplæring

Ungdom som har fylt 16 år, kan likevel delta på storviltjakt i opplæringsøyemed og under kortvarig bruk av våpen når følgende betingelser er oppfylt:

1. Vedkommende har samtykke fra sine foreldre
2. Han eller hun er under tilsyn av en jeger som er fylt 20 år. Tilsynsjegeren må ha avlagt jegerprøven eller jaktet i minst 3 år, og skal hele tiden ha muligheten til å kontrollere og instruere den han har tilsyn med.

16- og 17-åringer som er med på storviltjakt i opplæringsøyemed, er fritatt for å betale jegeravgift. Men kravet om bestått jegerprøve og skyteprøve gjelder fortsatt.

Forskrift om våpen og ammunisjon til storvilt- og småviltjakt, og skyteprøve for storviltjegere.

Denne forskriften setter bl.a. krav til storviltpatronenes anslagsenergi. På dette punkt ble forskriften revidert i 1989, slik at det nå er andre regler som gjelder enn de som har gjeldt siden 1970. Dette kommer vi snart tilbake til. Først skal vi se på noen generelle bestemmelser.

1. Militærvåpen (§1.1).

Det er ikke tillatt å bruke på jakt AG-3, US-Karabin, SLK, M1 Garand SLG, rifle M15, M16 eller tilsvarende militærvåpen, herunder maskinpistol.

2. Transport med motorkjøretøy (§1.2).

Under ferdsel med motorkjøretøy skal jaktvåpen som medbringes, være tømt for ammunisjon. Det skal dessuten være anbragt i futteral eller nedpakket, slik at det ikke er lett tilgjengelig for fører eller passasjer.

3. Halvautomatisk rifle (§2.1).

Til jakt på elg (samt hjort, rådyr, gaupe og bever) er det ikke tillatt å bruke halvautomatisk rifle med mer enn tre skudd i magasinet og ett skudd i kammeret.

4. Krag Jørgensen-rifler (§2.1).

Til jakt på elg (samt hjort og villrein) er det ikke tillatt å bruke Krag Jørgensen-rifle eller våpen som er bygd opp på Krag Jørgensen- låskasse.

5. Anslagsenergi og kulevekt (§2.2).

Kravene til ammunisjon som brukes til jakt på elg, hjort og villrein er nå følgende:

Kulevekt

a) Kula skal veie minimum 9 gram (139 grain).

Anslagsenergi

b) For ammunisjon med kulevekt mellom 9 og 10 gram skal anslagsenergien være minst 2700 joule (275 kgm) målt på 100 m avstand.

c) For ammunisjon med kulevekt på 10 gram (154 grain) eller mer skal anslagsenergien være minst 2200 joule (225 kgm) målt på 100 m avstand.

På dette punktet ble forskriftene forandret i 1989. De forrige bestemmelsene hadde krav om at storviltpatroner skulle ha en anslagsenergi på 200 kilogrammeter på 300 m avstand. Dette medførte at

en del tyngre, men forholdsvis langsomme patroner falt utenfor, selv om mange hevdet at de var gode storviltpatroner. Dessuten kunne man få inntrykk av at viltmyndighetene mente at 300 m var et akseptabelt skuddhold, noe som slett ikke var tilfelle.

Kravet til anslagsenergi gjelder nå på 100 meter avstand, samtidig som det blir satt krav til kulevekta. Forandringen medfører ikke at noen tidligere tillatte patron typer blir forbudt, men endel tidligere forbudte patron typer blir nå tillatt. For gjennomsnittsjegeren med kal. 6,5 x 55, .308 eller .30-06 har forandringen liten betydning.

6. Ekspanderende prosjektil (§2.3).

Det er naturligvis påbudt å bruke ekspanderende kuler på storviltjakt (blyspiss, hullspiss o.l.). Helmantlede kuler er forbudt.

Her kan det være på sin plass å peke på risikoen for å forbytte jaktammunisjon og helmantel under jakt. Det skal ha forekommet at jegere av vanvare har skutt på elg med helmantel, fordi de hadde forbyttet skuddene. Man kan derfor sette et spørsmålstegn ved om det i det hele tatt er nødvendig å ta med helmantlet ammunisjon på jakt. Å avlive elg med helmantel er ikke tillatt, og når det gjelder signalskudd, utgjør disse i alle fall en meget beskjeden utgift for de fleste jegere.

7. Skyteprøve (§3.1-3.9).

Krav om skyteprøve

Alle som skal jakte elg, hjort eller villrein, må ha avlagt skyteprøve samme år. Prøven skal avlegges med det eller de våpen som skal brukes på jakta.

Skytestillingen er valgfri, men det skal ikke brukes fast anlegg. Som kjent velger nær sagt alle jegere å skyte fra liggende. Skyteavstanden er minst 100 m, og blinken skal være en godkjent villreinfigur. 5 av 5 skudd skal treffe innenfor en sirkel på 30 cm i diameter, og sirkelen skal ikke være synlig fra standplassen.

Prøven skal avlegges med godkjent jaktammunisjon. Sølvmerke i elgskyting (Norges Jeger- og Fiskerforbunds ferdighetsmerke) kan godkjennes som skyteprøve.

Vitnemålet fra skyteprøven må jegeren ha med under jakta, og vise det fram på forlangende av grunneier eller jaktoppsyn. Her kan vi tilføye at også jaktlederen skal kunne kreve å få se det.

Både jaktrettshaveren og jaktlederen har plikt til å forvise seg om at alle som deltar i jakta, har avlagt skyteprøven.

Skyteprøven skal ledes av et skytterlag. Andre som har en skytebane som kan godkjennes, kan også søke Direktoratet for naturforvaltning om tillatelse til å avvikle skyteprøven.

Våpenloven

1. Kjøp og utlån av våpen

18-års grense
for alle
jaktvåpen

Aldersgrensen før kjøp av alle typer jaktvåpen er som hovedregel 18 år. For å få kjøpt rifle eller deler til rifle, må man først søke politiet om tillatelse. Også for kjøp av rifleammunisjon må man ha tillatelse fra politiet.

Dispensasjon
for 16-åring

Politiet kan gi dispensasjon fra 18-årskravet til personer som har fylt 16 år. Dette kan komme på tale hvis vedkommende f.eks. har bestått jegerprøven.

Utlån av våpen

En rifle kan overdras til en annen person for inntil fire uker, dersom denne oppfyller kravene til å ha et slikt våpen. Eieren av våpenet skal da gi den som låner det, en skriftlig bevitnelse om til hvilket bruk og for hvilket tidsrom utlånet gjelder. Denne bevitnelsen gjelder da istedenfor våpenkort.

For kortvarig bruk kan man overlate et våpen til noen som ikke fyller alderskravene til selv å ha våpen. To krav må da være oppfylt: For det ene må vedkommende være under forsvarlig tilsyn hele tiden, og for det andre må det foreligge et samtykke fra de foresatte.

Et våpenkort kan inndras av politiet dersom eieren ikke er edruelig og pålitelig, og dersom vedkommende av særlige grunner kan anses uskikket til å ha skytevåpen.

2. Oppbevaring av våpen og ammunisjon

Krav om
forsvarlig
oppbevaring

Våpen: a) I bebodd bolig
Huset skal låses ved kortvarig fravær, dersom våpenet eller en vital del ikke er nedlåst.

b) I bolig, ved langvarig fravær
En vital del skal fjernes og oppbevares under særskilt lås.

c) I ubebodd hytte eller hus
En vital del skal fjernes og tas med.

Ammunisjon: Skal alltid være nedlåst, adskilt fra våpen. Ammunisjon skal ikke oppbevares i ubebodd hytte eller hus.

PG;

3. Transport

Transport

Under transport skal våpen og ammunisjon være under tilsyn. Våpen og ammunisjon kan imidlertid etterlates i bil hvis en vital del av våpenet fjernes og tas med, og hoveddelen og ammunisjonen skjules på en forsvarlig måte.

Hvis våpen sendes som reisegods, skal en vital del fjernes, eller våpenet gjøres ubrukelig på annen måte.

3. Forberedelser før jakta

Innskyting og skytetrening.

Innskyting med
overslag på
6-7 cm

De fleste jegere har tidligere skutt inn geværet i sentrum av blinken på 100 meters hold. Fler og fler har imidlertid begynt å innse fordelene med å skyte inn geværet med et overslag på 6-7 cm på 100 meters hold. Har man skutt inn geværet på denne måten, kan man i praksis sikte rett på målet opp til en avstand av 160-170 meter, uten å behøve å tenke på fallet til kula.

Innskyting med
jaktammunisjon

Skyteprøven skal avlegges med jaktammunisjon. Hvis man under trening har skutt inn geværet med helmantel, må man skyte inn geværet på nytt, med den ammunisjonen man skal bruke på jakt. Forskjellig ammunisjon kan ha opptil 40 cm forskjell i treffpunkt på 100 meter!

Skytetrening er
viktig

Det er ingen annen måte å bli en god skytter på enn å trene med geværet. Det må nok dessverre innrømmes at dette er et forsømt punkt hos mange jegere. Hvis en bileier tok bilen ut av garasjen én gang i året for å holde kjøreferdighetene vedlike, ville han neppe bli noen rutinert bilfører - selv om han nok ville klare førerprøven. Noe lignende kan man si om elgjegeren. En enkelt tur i året til skytebanen for å løsne 10-20 skudd, gjør ingen til en rutinert skytter.

Tørrtrening med geværet kan foregå innendørs hele året. Ved å tørrtrene kan man få øvet inn anlegg, sikting og ikke minst avtrekk. Avtrekksfeil er en av de vanligste feilene rifleskyttere gjør. Man kan holde geværet så støtt man vil, men det hjelper lite hvis man napper av skuddet med et rykk. Treffpunktet vil garantert flytte seg i det skuddet går. Derfor må man kjenne avtrekket på geværet sitt slik at man vet akkurat når skuddet går av. Først da kan man lære seg å presse skuddet av med en jevn og rolig pekefingerbevegelse.

Prøv
forskjellige
skytestillinger

Men tørrtrening kan naturligvis ikke erstatte skytetrening. Akkurat hvor mange skudd man bør ha løsnet før jakta, er vanskelig å si, men jo flere, dess bedre. Man bør trene på flere forskjellige skytestillinger: liggende, sittende, knestående og stående. Mange trener bare på liggende fordi dette er tillatt til skyteprøven, men hvor mange elger skytes fra liggende?

Løpende elg

Han man mulighet til å trene på "løpende elg", er dette meget bra. Ikke fordi man skal gi seg til å skyte på dyr i stor fart under jakta, men fordi at jo bedre jegerne er med børsa, dess mindre skadeskyting vil det bli.

Det er svært lærerikt å skyte noen skudd mot skive på 300-meteren også. Man vil bli overrasket over hvor mye kula faller på denne avstanden.

Noen synes av forskjellige grunner at det er for omstendelig å komme seg på skytebanen for å trene, og derfor blir det ikke noe av. Men har man f.eks. et jorde hvor det finnes sikkert kulefang, er det ikke noe i veien for å trene der. Der kan man også samle jaktlaget noen ettermiddager før jakta, slik at alle får trent seg. "Innkalling" til slik trening vil være en naturlig oppgave for jaktlederen. Det skader forøvrig ikke å varsle naboene på forhånd. Det hender nemlig at viltneemdene får melding fra uforberedte naboer om "mistenkelig" skyting.

Rydding av poster.

Poster gror
igjen

Trær og busker vokser. Denne enkle sannhet gjør at rydding av poster er noe som må gjentas med jevne mellomrom. På god mark kan det være nødvendig å rydde en post på nytt allerede etter 2-3 år, mens andre poster kan ryddes sjeldnere. Det greieste kan ofte være å rydde noen poster hvert år, slik at man kommer over hele valdet i løpet av 3-4 år. Da slipper man de store og tunge skippertakene.

Det er gode grunner til å ha godt ryddede poster. For det første reduserer man faren for at kula skal treffe kvist på vei mot elgen, med påfølgende fare for skadeskyting. Med et videst mulig synsfelt får man dessuten bedre tid til å se hvor mange og hva slags dyr som kommer før man skyter.

Her vil vi også nevne såkalte "avstandskort". Dette er små kartutsnitt over de enkelte postene med de nærmeste omgivelser. På avstandskortet er avstanden til forskjellige markerte detaljer i terrenget påført. Dette kan være til god hjelp for mange når det gjelder å vurdere lengste forsvarlige skuddhold. Dette gjelder særlig nye medlemmer på jaktlaget, men også andre kan ha god nytte av det.

Jaktlederen bør ha ansvaret for å kalle sammen til postrydding en gang i løpet av høsten. Så kan man jo også kombinere postrydding med skytetrening etterpå.

Møte før jakta.

Før jakta bør jaktlederen sørge for at laget også samles til et "elgmøte". Her blir alle informert om årets fellingskvote, og man kan i ro og mak diskutere opplegget for årets jakt.

Avtale om sporhund.

Sporhund skal
være
tilgjengelig

Hvis ikke jaktlaget selv har en trenet sporhund, må det sørges for en avtale med eier av en slik hund. Avtalen skal etter reglene være skriftlig. Ved skadeskyting skal det være mulig å ha hunden på plass

innen rimelig tid. Dette krever at hundeføreren er å få tak i hele dagen, og ikke først ut på kvelden. Dette må selvfølgelig avklares på forhånd.

Fellingsavgift.

Fellingsavgiften må som tidligere nevnt, være innbetalt senest 10 dager før jakttidens begynnelse for at fellingstillatelsen skal være gyldig.

4. Sikkerhet

Sikkerhet i
høysetet

Elgjakt kan være livsfarlig hvis bare én eneste av jegerne ikke tar nok hensyn til sikkerhetsreglene. Dette skyldes bl.a. kombinasjonen av flere jegere på et lite område, uoversiktelig terreng og langtrekkende geværer. Jegerne befinner seg ofte utenfor synsvidde, men innenfor skuddvidde av hverandre. Den meget kraftige storviltammunisjonen har faktisk anslagsenergi nok til å drepe et menneske på over 3 kilometers hold! Selv om kula har gått gjennom et lite tre, eller passert gjennom et dyr uten å ekspandere (noe som kan forekomme), er den fortsatt livsfarlig "å komme i veien for".

Statistikken viser at ulykker med skytevåpen stadig skjer. I perioden 1980-87 omkom hele 38 personer i skyteulykker her i landet, dvs. gjennomsnittlig nesten 5 personer i året. Flertallet av de drepte var gutter eller menn. Nå skal det sies at ikke alle ulykkene har skjedd under jakt, da endel tilfeller bl.a. gjelder uforsvarlig omgang med våpen innendørs. Jaktulykkene er dessuten fordelt på både storvilt- og småviltjakt. Men tallene viser altså at ulykker kan skje - og skjer.

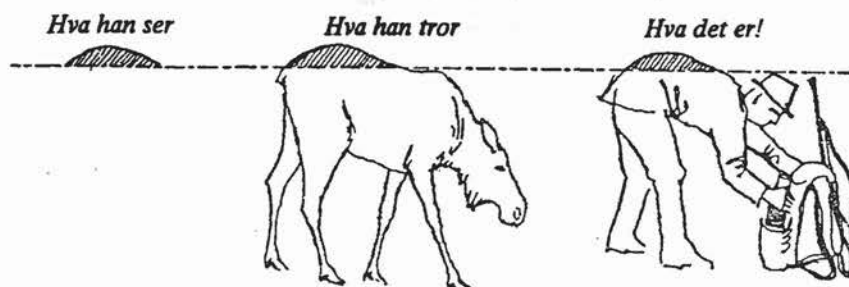
I det svenske kursheftet "Ålgjaktledare" er det listet opp endel forhold som har vært rådende ved vådeskuddsulykker på elgjakt:

- Overskyet og disig vær.
 - Åpent terreng
 - Varierende avstand til den forulykkede (opptil 330 m!)
 - Den forulykkede hadde klær i nøytral farge
 - Han var i bevegelse i skuddøyeblikket
 - Også ulykkesskytteren var under forflytning
 - Ulykkesskytterens alder har variert mellom 20 og 80 år
 - Han har blitt regnet som en erfaren elgjeger
- Årsak til ulykkene: Begge hadde brutt sikkerhetsbestemmelsene!

Vi skal her punkt for punkt gå gjennom en del viktige sikkerhetsregler.

1. Vit hva du skyter på!

Flere mennesker er drept fordi noen "trodde" de var et dyr, og skjøt. Dette er den aller verste feilen er jeger kan gjøre, og det finnes overhodet ingen formildende omstendigheter hvis det skjer.

2. Er du i den minste tvil: Ikke skyt!

Et skudd som ikke er løsnet, kan ikke skade noen. Ingen behøver å angre på et skudd de holdt tilbake.

3. Behandle alltid geværet som ladd.

I denne sammenheng har noen sagt følgende: Hvis ikke du selv har ladd geværet, kan Fanden ha gjort det for deg.

4. Vit hvor løpet peker.

Løpet skal aldri peke mot mennesker, verken når geværet er ladd eller uladd. Mange ulykker er unngått ved at denne "sikkerhetsnettregelen" er fulgt: Man "tror" geværet er tømt, skal klikke med det, og dermed går det av et skudd. Men fordi man passet på at løpet

pekte i en ufarlig retning, blir det bare et "hull i lufta". (Men man skal naturligvis aldri "tro" at geværet er tomt).

5. Tøm geværet.

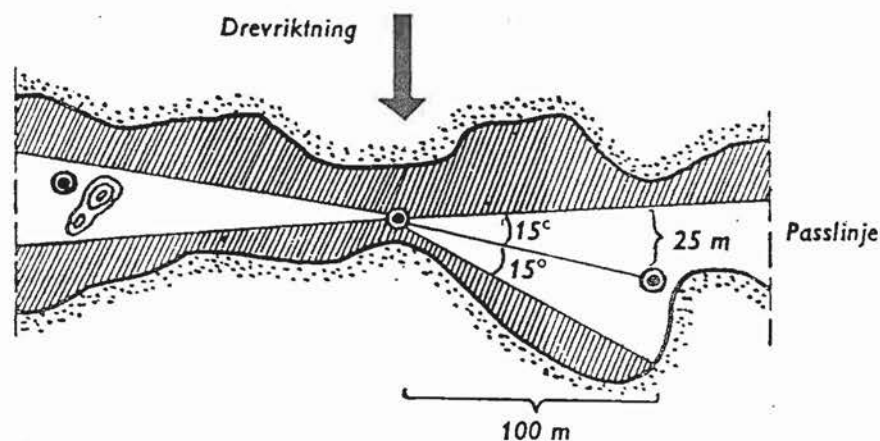
Ta alltid patronene ut av kammeret, og aller helst også av magasinet, når det er pauser i selve jakta. Dette gjelder bl.a. på vei til og fra post, ved kaffebålet m.m. Under ferdsel med bil er det påbud om at jaktvåpen skal være helt tomt for ammunisjon. Postjegere skal vente med å lade til de kommer fram til posten, og ta skuddene ut når driver/hundefører kommer fram. Drivere og hundeførere lader når drevet begynner, og tar ut skuddene igjen når de kommer fram til en post. Når flere jegere går sammen, er faren for vådeskudd stor hvis en av dem f.eks. skulle snuble og falle med ladd gevær.

6. Alkohol.

De fleste jegere har nå heldigvis forstått at alkohol og jakt ikke hører sammen - unntatt da en liten dot-sup når jakta er avsluttet. Sosiale festligheter om kvelden hører med til elgjakta, men det må ikke bli slik at man neste morgen møter opp med smale øyne og skallebank. Man skal være i en slik forfatning at man uten videre kunne kjøre bil gjennom en politikontroll.

7. Plassering av poster.

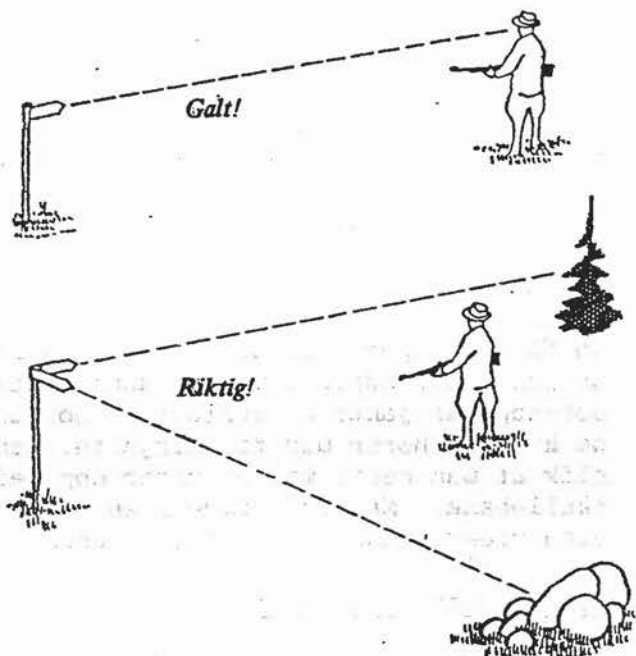
Ved utsetting av poster må det hele tida tenkes sikkerhet. Hvis det er mulig, bør postene plasseres slik at det er sikkert kulefang imellom dem.

Ved plassering av skytterne i en postlinje bør man ved flatt terreng regne med en sikkerhetsvinkel på minst 15° ved skyting forbi postnaboen. Det betyr på et normalt flatt skuddfelt, der skytterne kan skyte "om kapp" og er plassert ca. 250 m fra hverandre, en sikkerhetsavstand på minst 50 m. Under ingen omstendigheter må denne avstanden bli mindre enn 10 m. Skytteren lengst til venstre sitter bak en kolle; i slike tilfeller kan naturligvis sikkerhetsavstanden minskes.

8. Forbudte skyteretninger.

Hvis det ikke er mulig å få sikkert kulefang mellom postene, må postjegerne få klar beskjed om forbudte skyteretninger. Skyteretningene bør være avgrenset av klare detaljer i terrenget, som f.eks. spesielle trær. Det beste er at det settes opp egne markeringer som viser de forbudte skyteretningene.

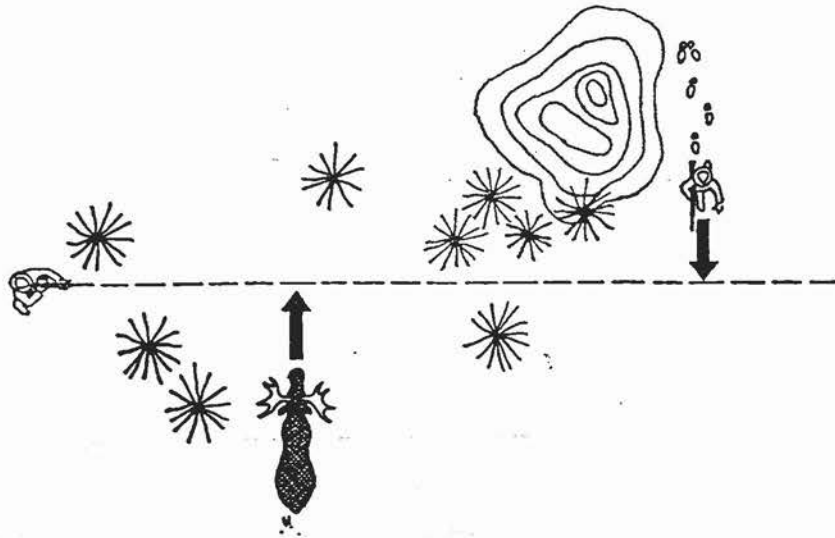
Den farlige sektoren – det er ikke nok med den farlige linjen – kan ved årvisse oppstillinger markeres med en viser på en kjepp. Den farlige sektorens ytre begrensninglinjer bør gå over punkter som er lett synlige i terrenget.

9. Fast vei til og fra post.

Det må være faste stier som skal følges til og fra postene. Ulykker har skjedd fordi postjegere har tatt en annen vei enn det som var avtalt.

10. Bli på posten.

Postjegeren må bli værende på posten til det avtalte tidspunkt, eller til det kommer annen beskjed. Posten må ikke forlattes selv om det kunne ha gitt en skuddsjanse.

11. Å forlate posten for å gi avlivningsskudd.

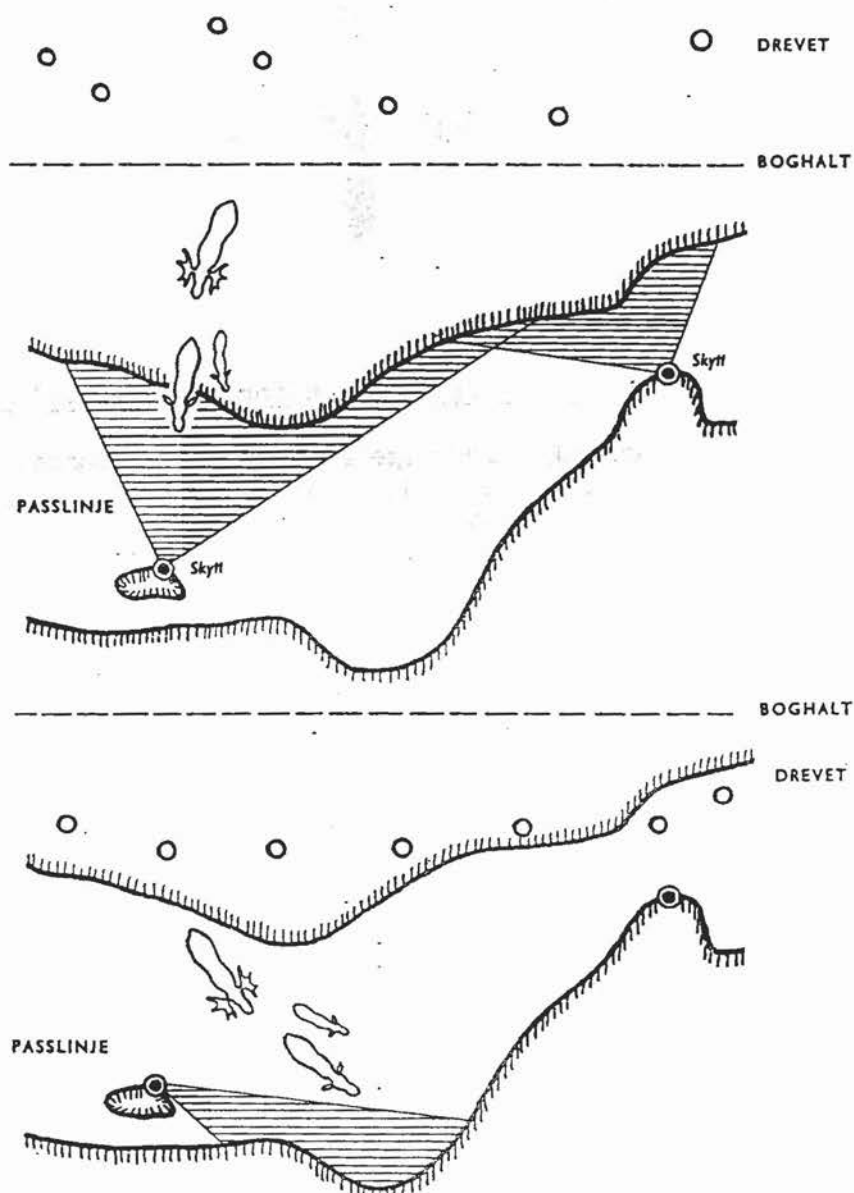
Unntaket fra regelen om å bli på posten er hvis et dyr faller like i nærheten, og jegeren vil gi det et avlivningsskudd. I slike tilfeller må nabopostene først gjøres oppmerksom på det som skal skje.

12. Drev inn mot postene.

Når drevet begynner å nærme seg postene, må driverne øke støynivået slik at postjegerne blir klar over at de er i anmarsj. Postene må nå selvsagt ikke skyte mot drevet, og driverne ikke mot postene.

I mange tilfeller er forholdene slik at skyting i drevet kan bli en sikkerhetsrisiko. Da vil det beste være at driverne ikke går med ladd gevær. En slik avgjørelse må i så fall jaktlederen ta.

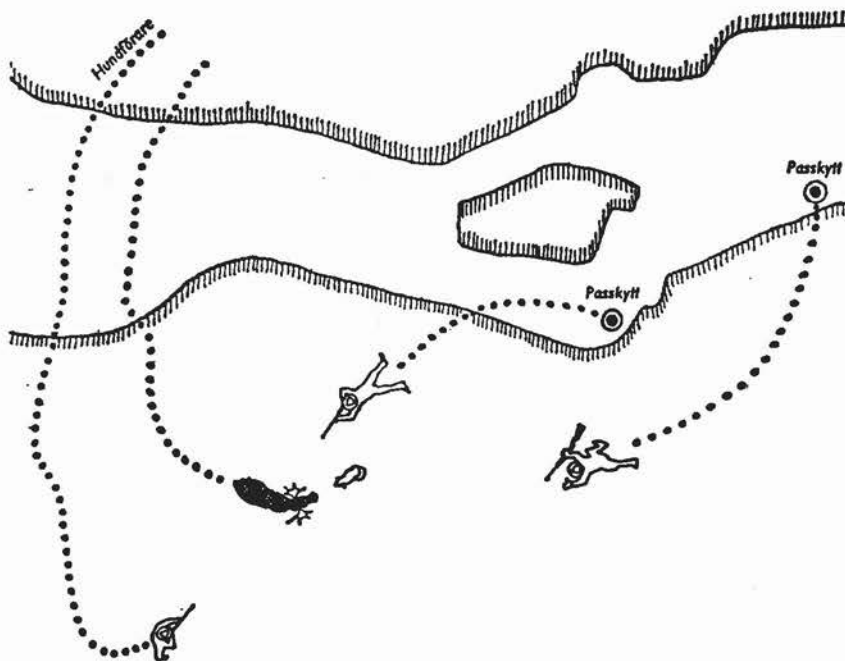

Ved klappjakt blir det bestemt en oppstillingslinje der drevrekken gjør holdt og innrettes, før det siste stykket av jaktområdet drives gjennom. Så lenge drevrekken befinner seg bortenfor oppstillingslinjen er skyting forover tillatt. Så snart drevrekken har passert denne linjen får skytterne bare løsne skudd bakover.

13. Skyting mot stand.

Hvis det brukes løshund, må det på forhånd være avtalt hvem som skal gå innpå hvis det blir stålos. Ellers kan det oppstå livsfarlige situasjoner der to jegere sniker seg innpå fra hver sin kant. En fast regel må være at postjegere aldri skal gå innpå en stand. Derimot kan de skyte fra posten hvis ikke andre ting er til hinder for det.

Man må også vite hvor hunden er før man skyter mot en stand. Mange hunder er drept eller såret fordi jegeren ikke så hunden da han skjøt.

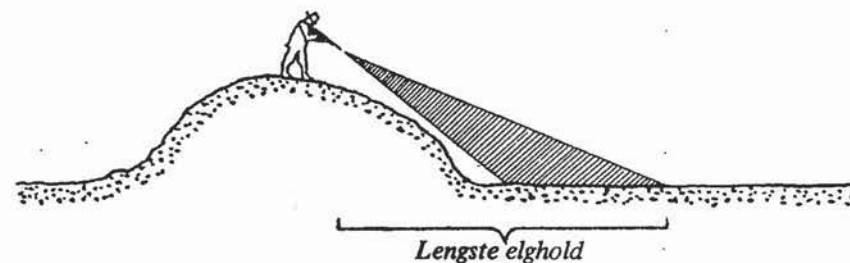
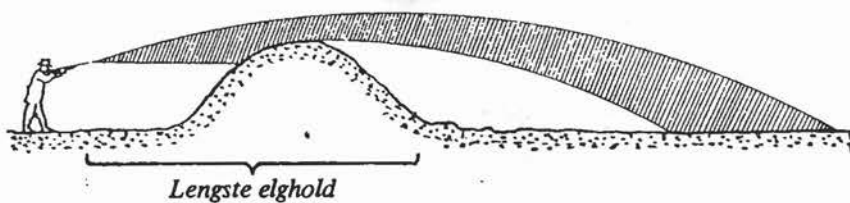
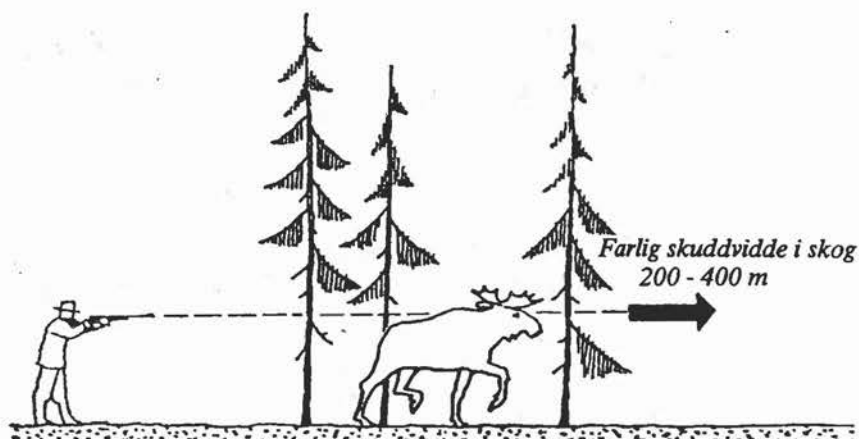

14. Uventede personer.

Folk flest holder seg unna når de vet at det foregår elgjakt i en skog. Likevel må man alltid være forberedt på at det kan dukke opp folk på uventede steder. Faren for dette er spesielt stor i skogsområder som ligger i nærheten av byer og tettsteder. I tillegg til turgåere kan det også være jegere som er kommet ut av kurs.

15. Sikker bakgrunn.

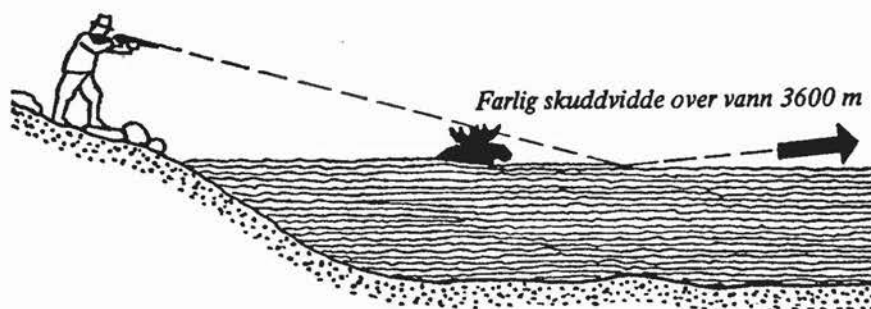
Forsøk i størst mulig grad å ha sikker bakgrunn bak dyret som skal skytes. Skyt aldri mot dyr som står i siluett mot himmelen på en knaus el. lign.

Elgjegerens farlige skuddvidde avhenger også av terrengets utforming og skytterens plassering der. Skudd som blir avløst fra et lavt punkt mot et høyere plassert mål innebærer større risiko enn om man skyter ovenfra og nedover. Det farlige området betegnes på figuren med en skravert flate.

16. Rikosjetter.

Vær oppmerksom på faren for rikosjetter fra steiner, fjellknauser, frossen mark og vann.

17. Skyt ikke over vei.

Det er forbudt etter Viltloven å løsne skudd på eller over offentlig vei eller jernbane. Også når det gjelder mange private veier vil det p.g.a. ferdselen medføre fare å skyte over dem.

18. Pass på geværsikringen.

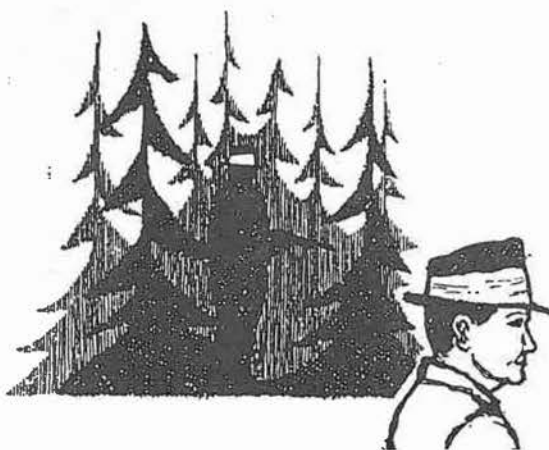
Sikringen bør være på helt til like før det skal skytes. Spesielt drivere og hundeførere må være oppmerksomme på at en kvist kan komme borti sikringsfløya og avsikre geværet. Hvis det skjer, skal det ikke mye til før et skudd går av. Sikringen må derfor kontrolleres med jevne mellomrom.

19. Sett geværet støtt.

Når man setter fra seg geværet, må man sørge for at det ikke kan falle. En god sikring skal riktignok tåle et fall, men det er ingen grunn til å ta noen sjanser. Dessuten er det fare for at siktet blir slått ut av stilling i fallet.

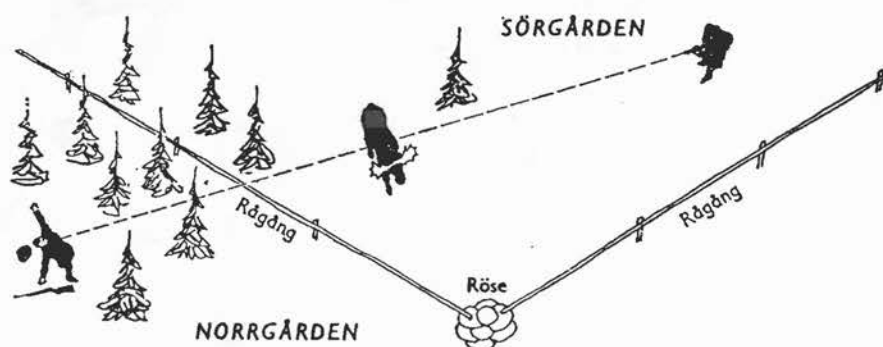
20. Røde luer.

Det er en god regel at alle i jaktlaget har på seg rød lue, rødt hattebånd eller andre lett synlige detaljer på klesdrakt og ryggsekk. Hvordan jegeren enn snur seg, bør en lett synlig detalj kunne sees. Dette må avtales på forhånd.

21. Nabojaktlag.

Når det jakttes ved grensene mot andre jaktterrenger, bør man ta rede på om nabojaktlagene er i nærheten, slik at det ikke kan oppstå farlige situasjoner.

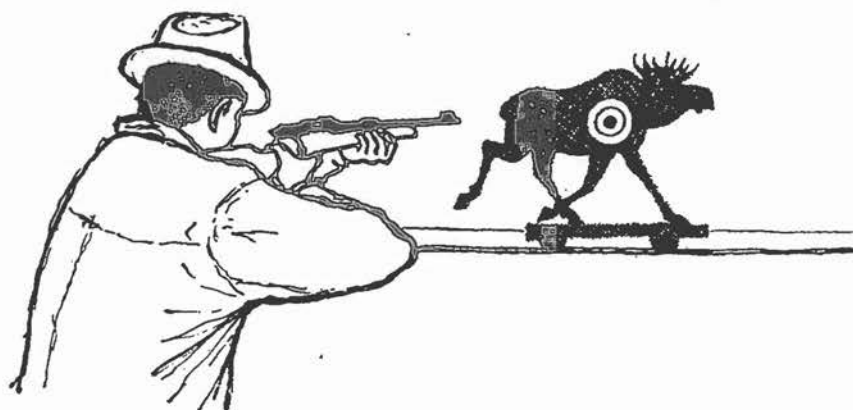
22. Skytetårn.

Bygging av skytetårn har ikke noen tradisjon her i landet, men man skal være klar over at skytetårn har en god effekt rent sikkerhetsmessig. Dette skyldes at skuddene blir rettet ned mot bakken, slik at sjansen for prosjektiler på vidvanke blir mindre. Spesielt i flatt lende kan skytetårn være en god løsning på et sikkerhetsproblem. Skytetårnet vil også være en god hjelp til å få rene skuddfelt.

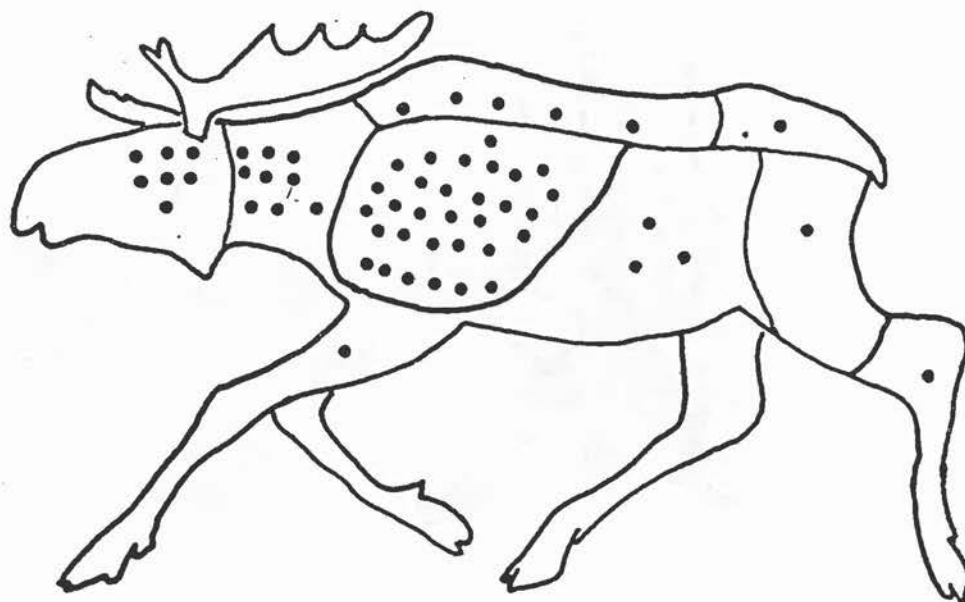
23. Våpentrening.

Trening med geværet gjør først og fremst at man blir en bedre skytter, men det gjør også at man blir mer vant til å håndtere et våpen. Jo mer rutinert man er i dette, dess mindre bør sjansen bli for at man gjør sikkerhetsmessige feil.

5. Skyting mot elg

Elgfiguren under viser skuddfordelingen på 1535 elger som ble felt i Hedmark i 1962, i følge jegernes egne opplysninger. Det ble brukt til sammen 2890 skudd, dvs. 1,88 skudd pr felt dyr. Som man ser, var litt over 50% av skuddene plassert i brystregionen, mens vel 25% satt i hals eller hode. De øvrige skuddene hadde truffet i diverse andre kroppsdelene.

Hvert skuddpunkt tilsvarer :

50 skudd.	
Hodeskudd	346 (11,9 %)
Halsskudd	429 (14,8 %)
Brytskudd	1530 (52,9 %)
Ryggskudd	255 (8,8 %)
Bekkenskudd	51 (1,7 %)
Bukskudd	141 (4,8 %)
Lårskudd	55 (1,9 %)
Frambeinskudd ..	54 (1,8 %)
Bakbeinskudd	23 (0,8 %)
Gevirskudd	6 (0,2 %)

Dette var før det ble innført skyteprøve for elgjegere, og det var nok en del tvilsomme geværer i bruk. Kikkertsikte var noe de fleste bare hadde hørt om. Man kan nok derfor anta at både skyteferdigheten og kvaliteten på "geværparken" har bedret seg siden den gang, men likevel vet vi at det fortsatt forekommer en del skadeskyting. I dette kapitlet skal vi derfor komme nærmere inn på hvordan skadeskytingen kan reduseres til et absolutt minimum.

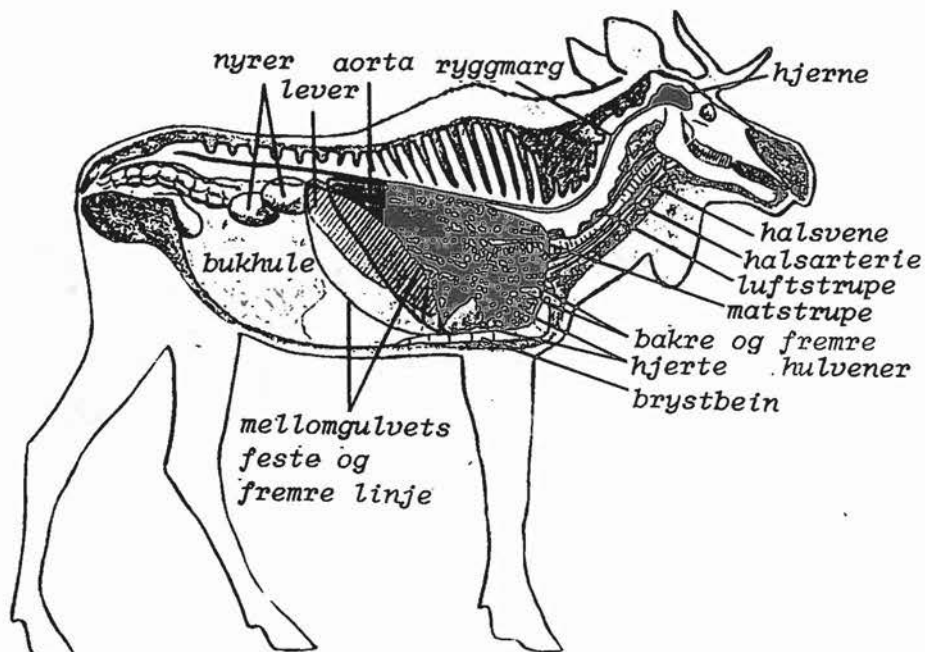
Elgens anatomi.

For at jegeren skal være i stand til å plassere skuddet på riktig sted på elgkroppen, er det nødvendig å vite litt om hvordan elgens kropp er bygd opp innvendig. Alle ønsker at det første skuddet skal ta livet av elgen umiddelbart eller i løpet av kort tid. For at dette skal skje, må skuddet ramme enten det sentrale nervesystemet, eller sentrale deler av sirkulasjonssystemet (blodmløpet).

Det sentrale
nervesystemet

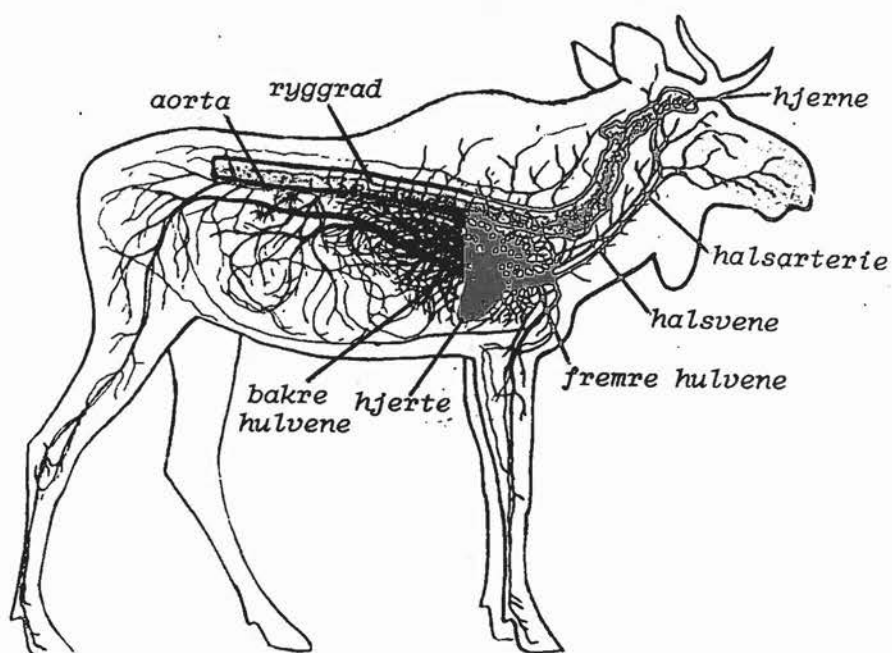
Det sentrale nervesystemet består av hjernen og ryggmargen. Hjernen på en fullvoksen elg er ganske liten, ikke større enn en knyttneve. Ryggmargen er omtrent så tykk som en lillefinger og ligger beskyttet av virvelsøylen. Skudd som rammer hjernen, medfører at all bevissthet opphører umiddelbart, selv om hjertet kan fortsette å slå ennå en stund. Skuddskader på ryggmargen medfører at all nervekontakt forsvinner med de deler av kroppen som ligger bak skadestedet. Et skudd i halsvirvlene framkaller en total lammelse av alle lemmer og av åndingsmuskulaturen, men dyret kan fortsatt være ved bevissthet, slik at det er nødvendig med et avlivningsskudd. Hvis elgen blunker med øynene eller beveger ørene, er dette tegn på at det er ved bevissthet. Et skudd i lendevirvlene medfører at bare bakbeina lammes, og det er alltid nødvendig med et avlivningsskudd mot nakken.

INDRE ORGANER

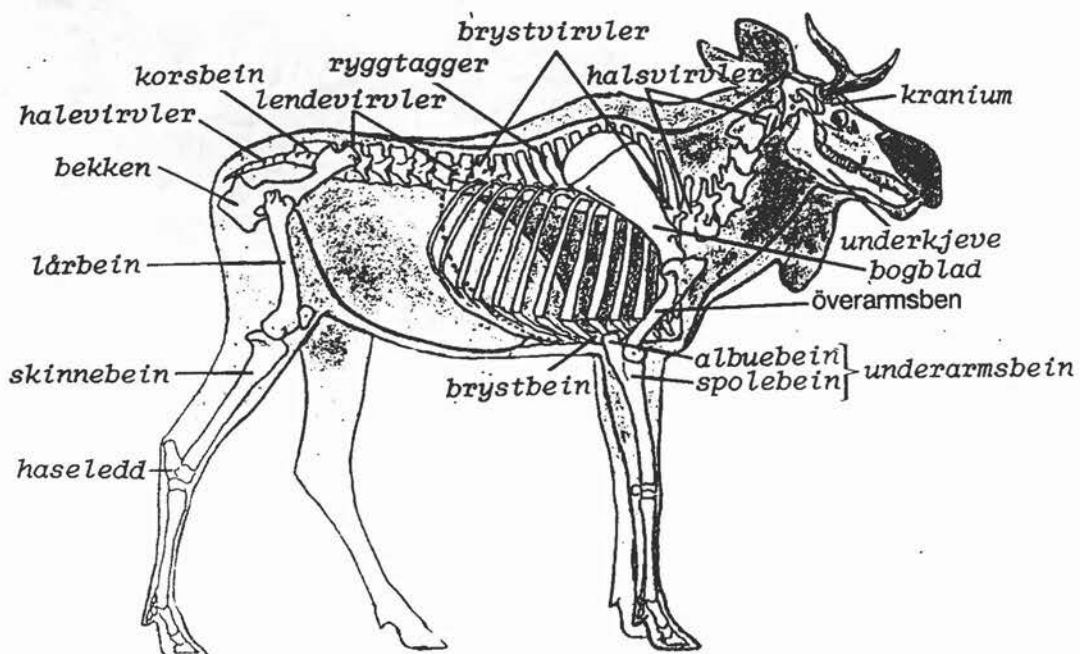

Selv om kula ikke rammer selve ryggmargen, men treffer virvelsøylen over eller under denne, skades den normalt så mye at de beskrevne lammelsene likevel inntreffer. På grunn av sjokkvirkningen fra kula, medfører også ryggradstreff i mange tilfeller at elgen straks mister bevisstheten. Hvis bare en av de lange ryggradstakkene i manken er truffet, kan dette føre til en forbigående lammelse. Etter å ha stupe i bakken, kan elgen plutselig reise seg og flykte. Det samme kan skje ved treff i geviret. Dette er det viktig å være forberedt på når dyret faller direkte i skuddet ("knall-og-fall-skudd").

STORE BLODÅRER

SKJELETT

Sirkulasjons- systemet

Sirkulasjonssystemet består av hjerte og blodårer. Blodårene danner to kretsløp til resten av kroppen. Blodårene i lungekretsløpet er store og ligger tett, mens blodårene i det store kretsløpet, f.eks. i muskler, bukorganer og hud, stort sett er mindre og ligger mer glissent. Hjertet og lungene fyller hele brysthulen. Når man åpner et dødt dyr, har imidlertid lungene falt sammen, slik at det ser ut som om det er et tomrom i brysthulen.

Ett skudd som treffer hjertet eller store blodårer, medfører døden i løpet av kort tid, først og fremst p.g.a. oksygensvikt i hjernen. Hjernen er ekstremt følsom for akutt oksygensvikt, og det tar bare 5-10 sekunder fra blodstrømmen til hjernen opphører til bevisstløshet inntreffer.

Oksygensvikt i hjernen hos påskutte dyr kan inntreffe ved at:

- blodtilstrømningen til hjernen opphører øyeblikkelig ved treff i hjertet, aorta eller halspulsåre, og dyret faller etter 5-10 sekunder,
- blodtilstrømningen til hjernen blir gradvis dårligere p.g.a. kraftig blødning i f.eks. lunger, og dyret faller etter 10-20 sekunder,
- blodets oksygeninnhold synker p.g.a. langvarig opphold i åndings- bevegelsene eller punktering av brysthulen med påfølgende kollaps av lungene.

Skuddskader i det store kretsløpets blodårer forårsaker vanligvis ikke livstruende blødninger, men det er noen unntak. Leveren og nyrene inneholder en del store blodårer, og skader i disse kan føre til at dyret forblør. Det kan imidlertid ta forholdsvis lang tid, og dyret rekker å flykte og gå i sårleie.

Musklene

Skudd som treffer muskler uten å skade større blodårer, er sjelden akutt livstruende. Blødningen opphører forholdsvis raskt, men derimot vil det nesten alltid oppstå betennelse i såret. Det medfører smerter, nedsatt funksjon og vanførhet, og kan også være dødelig.

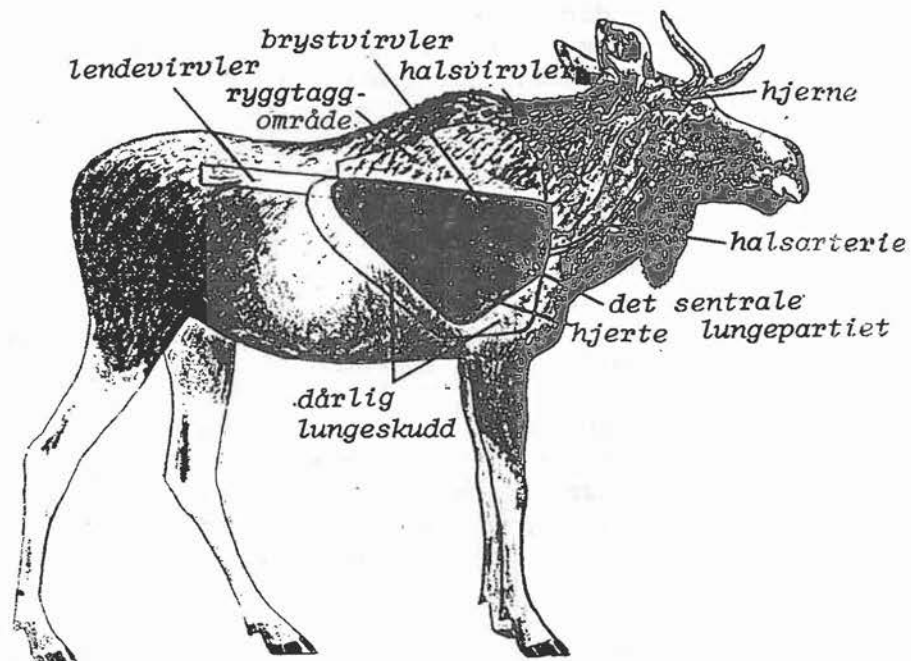
Knoklene

Treff i knokler utenom hjernekasse og ryggrad vil aldri ha rask dødelig effekt, men dyret kan senere dø p.g.a. nedsatt førlighet, tørst, sult eller betennelse.

Siktepunktet.

Siktepunkt midt i hjerte/lunge-regionen

Det er altså flere treffområder som gir en rask avlivning av elgen. Likevel er det bare ett treffområde som er så stort at det kan anbefales under jakt, nemlig hjerte/lunge-regionen. Siktepunktet bør legges ørlite bakenfor dyrets høyeste manke, og omtrent midt mellom ryggen og dyrets underste linje. Dette gir et treff midt i lungene, og må kunne kalles et perfekt skudd. I tillegg har man et visst slingringsmonn til alle kanter: Går skuddet noe for lavt, treffer man hjertet, går det noe for høyt, treffer man ryggraden, går skuddet litt for langt foran eller bak, vil det fortsatt treffe lungene. Hjertet ligger lavt i brysthulen, og altså i utkanten av det store, vitale treffområdet. Vi vil derfor ikke anbefale å sikte mot hjertet, da dette gir lite slingringsmonn til tre kanter: Går skuddet litt for langt bak, blir det lett vomskudd, går det litt for lavt eller for langt foran, skyter man av forbeinet.

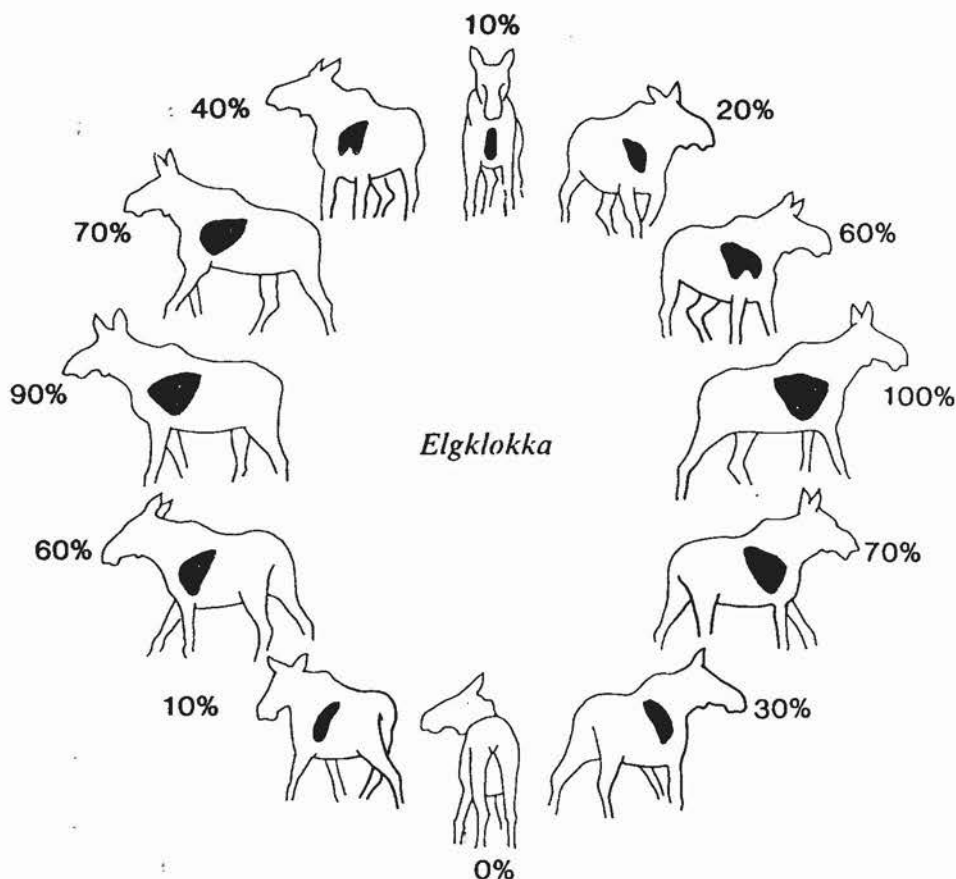
Ikke "selapinnen"!

En gammel regel sier at man skal skyte etter "selapinnen". Dette er et meget dårlig råd som man ikke må følge. Skyt høyere opp og lenger fram, ellers blir det vomskudd.

Skuddvinkel

Det vitale treffområdet i hjerte/lunge-regionen på en voksen elg utgjør ca. 15 dm² når dyret står med breisida til. Størrelsen på treffområdet minsker imidlertid raskt når skuddvinkelen begynner å bli spiss. Dette vises godt av "elgklokka". Grunnen er at deler av hjerte og lunger blir liggende beskyttet

bak enten bøger eller vom og tarmen. Det kan derfor neppe anbefales å skyte hvis vinkelen er spissere enn ca. 45° bakfra. Rene bakskudd på uskadde dyr er selvsagt bannlyst. Rette motskudd er vanskelige skudd fordi treffområdet er redusert til bare 10-15% i forhold til rene sideskudd. Dessuten skades normalt bare den ene kroppshalvdelen, og dette er uheldig. Nervesystemet er nemlig inndelt i en venstre og en høyre halvdel, og det er ønskelig at begge halvdelene rammes av et skudd.

Ikke førsteskudd
mot hodet

Selv om skudd i sentralnervesystemet dreper dyret straks, kan det ikke anbefales å skyte mot disse delene på et uskadde dyr. Treffområdene er meget små, og det er ingen grunn til å forsøke å briljere med slike skudd. Et lite kast på dyrets hode i skuddøyeblikket er nok til at man i stedet får en stygg skadeskyting. I slike tilfeller er det vanlig at skuddet treffer kjeven på dyret, en av de verste former for skadeskyting som forekommer. Selv om dyret er dødsdømt, kan det gå i uker før lidelsene tar slutt.

Avblødning

Det er også en annen grunn til at man bør sikte mot lungene. Lungetreff gir som nevnt en kraftig indre blødning, noe som gjør at kjøttet tappes for mye blod før hjertet slutter å slå. Denne blodtømmingen er mange ganger så effektiv som den beskjedne tappingen

man vanligvis oppnår ved å stikke dyret etter at det er dødt. En god blødtømming har som kjent positiv virkning på kjøttkvaliteten.

Skuddhold.

Kjenn din
begrensning

Ingen er i tvil om at skuddholdet har avgjørende betydning for treffsikkerheten. Derimot er det litt ulike oppfatninger når det gjelder hva som er det lengste forsvarlige skuddholdet. Her vil vi ta utgangspunkt i hva den meget erfarne svenske elgjegeren Karl-Henry Lundin skriver i boka "Älgen": "Under idealiska förhållanden kan kanske en mästerskytt våga skjuta mot en älg på tvåhundra meters avstånd". Med ideelle forhold menes i dette tilfellet at:

- elgen står stille med breisida til
- lysforholdene er gode
- det er ikke fare for nevneverdig vindavdrift på kula
- skuddfeltet er rent
- jegeren vet omtrent hvor mye kula faller på den aktuelle avstanden
- han har mulighet til å sette eller legge seg ned for å skyte, slik at han får anlegg
- og helst at han har støtte under den handa som holder forskjeftet.

Dyr i fart

En jeger som tilhører det store flertall av middels gode skyttere, bør altså sette grensen ved mindre enn 200 m, selv om forholdene er ideelle. 150-160 m kan være en passende øvre grense for mange, men helst bør avstanden presses nærmere ned mot 100 meter. Disse skuddholdene gjelder dyr som står stille. Er dyret i bevegelse, bør ikke engang en "mästerskytt" løsne skudd på mer enn 100 m hold, og selv dette vil være for langt for de fleste.

Vanskelig å
bedømme avstand

Man må også huske på at avstandsbedømmelse ute i marka kan være svært vanskelig, og blant annet krever endel trening. Vær, lysforhold og terreng er faktorer som virker inn på avstandsbedømmelsen. Dårlig sikt og dårlige lysforhold gjør avstandsbedømmelsen vanskeligere. Over vann og åpne sletter bedømmer man avstanden for snaut, og likeså i kupert, bølgeformet terreng. Man bør forsøke å bedømme avstandene før elgen kommer på posten. De tidligere nevnte avstandskortene kan være en meget god hjelp.

Et eksempel kan vise hva som skjer dersom man undervurderer avstanden med 20%. Anslår man da avstanden til å være 100 m, vil den i virkeligheten være 125 m. Anslår man den til å være 160 m, vil den virkelige avstanden være hele 200 m. Dette viser at man bør sette grensen såpass lavt at man har "råd" til å feilbedømme avstanden noe, uten at det får fatale følger.

Dyr i bevegelse.

Ofte vomskudd
på dyr i fart

Det må sterkt frarådes å skyte mot elg i stor fart, dersom den ikke allerede er påskutt. Rifla gir som kjent ikke haglas slingringsmonn, og faren for skadeskyting er overhengende. Spesielt vanlig er det at slike skudd fører til treff i vomma, fordi man ikke klarer å beregne hvor mye man skal holde foran.

Skudd mot dyr i langsom bevegelse kan derimot være forsvarlig. Forutsetningen er at holdet er kort, og at skuddfeltet er rent. Det kan ellers lett skje at en kvist kommer i veien akkurat i det skuddet går.

Skyting på bane med løpende elg er god trening. Ikke minst får man erfare hvor vanskelig skyting mot bevegelige mål egentlig er.

Flere dyr sammen.

Ofte kommer flere elger sammen. Så lenge de er i bevegelse, kommer de gjerne på rekke og rad, men straks de stopper for å lytte og speide, blir de ofte stående slik at de delvis dekker hverandre. Dette krever stor forsiktighet hvis man skal skyte. Det er meget vanlig at kula går tvers igjennom dyrekroppen hvis den ikke treffer bein, og faren for å skadeskyte eventuelle dyr som står bak, er tilstede.

Rent skuddfelt.

Dersom kula treffer kvist eller andre hindringer på vei mot elgkroppen, er det stor fare for at det ender galt. De raske og forholdsvis lette prosjektilene som brukes, er meget ømfindtlige over- for slike hindringer. Kula kan skifte retning, den kan ekspandere, og den kan "miste balansen" slik at den f.eks. treffer dyret på tvers. Alt sammen vil lett føre til skadeskyting.

Rydding av poster er en god måte å hindre at slikt skjer. Hvis ikke postene er ryddet på forhånd, bør man alltid ta et overblikk rundt seg når man kommer på post, for å se om det er noe som kan gjøres der og da. Når det bare er snakk om å rydde vekk busker og mindre kvister, kommer man langt med tollekniven.

Gi ros til den som ikke tar sjanser!

Jaktlederen bør gi ros til jegere som holder igjen skudd istedenfor å ta sjanser. Kritiser aldri noen fordi de har latt et dyr passere. Dette gjelder ikke minst hvis det er snakk om en ung og kanskje uerfaren jeger.

Om en jeger derimot sier at han bommet, bør jaktlederen be om å få bevis for dette.

Kontroll av siktet

Det er fort gjort at siktet på geværet kan få seg et støt. Mest utsatt er selvsagt kikkertsiktet. Det er alltid fare for at treffpunktet da blir forandret, og det kan fort dreie seg om flere titalls cm. Dette er nok grunnen til en del "uforklarlige" skadeskytinger.

Har man mistanke om at siktet er ute av stilling, må geværet prøveskytes, også om det er midt i jakta. For at dette skal kunne gjøres raskt og greit, bør alle jaktlag ha en blink som kan settes opp på et dertil egnet sted, med skyteavstand ca. 100 m. Da kan kontrollen gjøres i løpet av 10 minutter. Hvis man derimot er henvist til å dra til skytebanen for å gjøre kontrollen, kan det være fristende å "overbevise" seg selv om at siktet nok er i orden.

Skytetrening.

Man kommer ikke utenom skytetreningen når man snakker om å unngå skadeskytinger. Hvis jegere flest trente mer med geværet, ville det ligge færre elger igjen i skogene og råtne etter jakta. Så enkelt er det!

6. Ettersøk

Plikt til
ettersøk

Selv den beste jeger kan en eller annen gang være uheldig og skadeskyte en elg. Hvis uhellet er ute, er det absolutt påkrevet at det blir foretatt et grundig ettersøk for å få avlivet det skadeskutte dyret. Dette er både en selvsagt moralsk plikt av hensyn til dyret, og en plikt man er pålagt etter loven. :

Jaktlagets oppførsel den første tida etter skadeskytingen kan være helt avgjørende for utfallet av ettersøket. Mange ettersøk er spolert fordi jegerne ikke kjente de grunnleggende reglene som må følges. Og omvendt: Mange skadeskytinger har endt godt, takket være dyktige ettersøksjegere.

Avslutt jakta i tide!

Man må alltid ha muligheten for skadeskyting i bakhodet. Dette innebærer bl.a. at man avslutter jakta i god tid før det mørkner, slik at man har minst 1 1/2-2 timer å drive ettersøk på hvis uhellet skulle skje. Senest en times tid før solnedgang bør derfor jakta avsluttes.

Skytterens oppførsel.

Skytterens
oppførsel er
viktig

Hvis elgen går unna etter det første skuddet, skal man alltid forsøke med et oppfølgingsskudd. Erfaringene viser imidlertid at oppfølgingsskudd svært ofte gir dårlige treff eller rene bomber, så man må aldri regne med at disse skal redde et dårlig førsteskudd.

Skytteren bør forsøke ikke å gi seg til kjenne når elgen går unna. Hvis han ikke er sikker på at det vil gi en god skuddsjanse, må han absolutt ikke begynne å løpe etter elgen for å forsøke å få inn ett skudd til. Dette vil skremme elgen sterkt, og gjøre at den flykter mye lenger enn den ville ha gjort om den ikke hadde oppdaget skytteren. Selve skuddene forbinder ikke elgen med mennesker, og de gjør den ikke spesielt skremt.

Avmerking av
skuddsted

Når elgen har forsvunnet, må skytteren merke av det stedet han befant seg i skuddøyeblikket. Dessuten må han merke seg det stedet elgen befant seg. Han må være i stand til å finne dette punktet helt nøyaktig, og dette kan være uventet vanskelig hvis avstanden er forholdsvis stor. Videre må han selvsagt kunne opplyse om hva slags dyr han skjød på og om det hadde spesielle kjennetegn (f.eks. geviret), om det var sammen med andre dyr, og hvor dyret forsvant.

Skuddtegn.

Det er viktig at skytteren legger merke til hvordan elgen reagerer idet den blir truffet, fordi reaksjonen

ofte kan si noe om hvor skuddet traff.

- Skudd i sentral-
nervesystemet
- Et skudd i hjernen eller fremre del av ryggraden sender elgen i bakken som om den skulle ha vært truffet av lynet. Det samme kan imidlertid skje ved treff i ryggradstakkene i manken, men da vil elgen snart være på beina igjen om man ikke er rask med et avlivningsskudd.
- Skudd i
hjerte/lunger
- Hvis elgen ruser sanseløst avsted etter skuddet, tyder det på treff i hjerte eller lunger. Da ligger den vanligvis ikke langt unna.
- Skudd i buken
- Bukskudd kan gi varierende skuddtegn. Høye bukskudd som treffer eller tangerer lever eller nyrer, fører ofte til at elgen skytter rygg, og slik kan den gå langsomt unna. Skudd som bare treffer vom eller tarmen, gir gjerne ingen skuddtegn i det hele tatt, elgen bare fortsetter som før. Slike treff gir ofte minimalt med blodspor, og da er det nærliggende med en forhastet slutning om at det var bom. Dette viser hvor farlig det er å si at man bommet. Hevder skytteren at han bommet, bør han også kunne redegjøre for hvor skuddet gikk!
- Skudd i beinet
- Et treff i frambeinet får ofte elgen til å snuble overende, men den er straks oppe igjen og halter videre. Når et bakbein blir skutt av, merker man vanligvis ikke like sterk reaksjon. Vær oppmerksom på at beinet ikke nødvendigvis er truffet i den synlige delen, men at kula i stedet kan sitte oppe i kroppen.
- Skudd i hodet
- Ikke-dødelige treff i hodet gir ikke alltid noen skuddtegn.
- Hvis elgen stopper opp og lytter etter hvor skuddet kom fra, kan det tyde på en bom, men sikker kan man ikke være. Så lenge det ikke er bevist at det var bom, skal man gå ut ifra at skuddet traff.
- Dyr som ikke er skremt på forhånd, viser generelt tydeligere skuddtegn enn dyr som er skremt. Er dyret skikkelig skremt og adrenalin-prosessene i full gang, er det også mer hardskutt.

La dyret få ro!

- Vent én time
- Man må ikke begynne å forfølge en såret elg med en gang - verken med eller uten hund. Dette kan ikke understrekes for sterkt: Vent i minst 1 time før noen begynner å gå etter elgen! Ventetida kan gjerne gjøres noe lenger. En såret elg vil normalt legge seg i sårleie etter noen få hundre meter. Her vil etter hvert sårfeberen sette inn, og dyret stivner og blir stadig sløvere. Dette forutsetter imidlertid at elgen ikke blir skremt, for isåfall begynner kroppen å produsere stresshormoner som blokkerer utviklingen av sårfeberen. Dyret for nye krefter, blir meget årvåkent og forsiktig, og kan gå langt avsted før det legger
- Sårfeber

seg. Det skulle være unødvendig å si at dette gjør ettersøket mye vanskeligere, og det kan lett føre til at elgen aldri blir funnet.

Ved beinskade:
Begynn straks

Det er ett unntak fra regelen om å vente i minst én time: Når et bein helt tydelig er skutt av, skal man så fort som mulig sende en hund etter elgen. Ved beinskudd får elgen nemlig ikke sårfeber, men den er i begynnelsen i en slags sjokktilstand etter skuddet. Da er det lett å få den til å stå for hund, slik at man kan komme innpå å få skutt den. Man må imidlertid være uhyre forsiktig når man sniker seg innpå standen, for skulle man støkke elgen, blir den vanskeligere å komme innpå senere. Etter hvert vil sjokket avta, og elgen vender seg til skaden i beinet. Da kan den gå meget langt.

Hvis det er en betydelig fare for at hunden vil forfølge feil dyr, kan man imidlertid ikke slippe den straks. Man bør i stedet begynne å spore med det samme, og så slippe hunden så snart man er forholdsvis sikker på at den vil følge riktig dyr.

Få tak i hunden

Altså: Ved alle andre skadeskytinger enn beinskudd skal dyret ha ro i minst 1 time før ettersøket starter. Hvis det kommer en hund etter på elgsporet, må skytteren gjøre det han kan for å få tak i den. Det er derfor en fordel at alle jegerne har en taustump eller lignende i ryggsekken, slik at de kan få bundet hunden til hundeføreren kommer.

Skuddplassundersøkelse.

Ventetida før man begynner selve ettersøket, skal bl.a. benyttes til en grundig undersøkelse av skuddplassen. Hvis dette gjøres riktig, kan man finne ut mye om hvor kula traff.

Spor etter
treff

Det er ikke meningen at hele jaktlaget skal trække rundt på skuddplassen, for her gjelder ordtaket om jo flere kokker osv. Her er det viktig at jaktlederen tar ledelsen! En eller to personer, helst med erfaring med dette fra tidligere, bør ha ansvaret for undersøkelsen. De øvrige jegerne bør likevel følge med på det som skjer for å lære.

Jegerne begynner med å følge elgsporet fra et stykke før det stedet elgen ble truffet. Her begynner de å se etter eventuelle forandringer i sporstemplene, blod, beinbiter, hår osv. Ofte er klauvene trykket ekstra hardt i bakken der elgen var da den ble truffet, og det er vanlig at den begynner å sprike mer med klauvene og skreve mer med beina.

Blodspor forteller mye om hvor skuddet traff for den som har lært seg å lese det. Den følgende beskrivelsen er hovedsakelig hentet fra boka "Storviltjakt", utgitt av Norges Jeger- og Fiskeforbund og Landbruksforlaget.

Hva blodet
kan fortelle

* Høyrød blodfarge:

Ved treff under ryggraden vil ofte blodfargen være høyrød. Dersom blodet også finnes igjen i vegetasjonen forholdsvis høyt oppe, tyder det på et treff i tilsvarende høyde på dyret.

Høyrød blodfarge er også karakteristisk ved treff i lenden. Blodet vil da ofte flyte rikelig og renne ned langs bakbeina og finnes derfor igjen i disses avtrykk. Treff i beinet vil gi samme blodtegn. Dersom skuddet i beinet sitter svært lavt, vil ofte beinet skytes helt av og blodet kan sprute vidt omkring, samtidig som sporavtrykkene viser avtrykk etter bare tre bein.

Også ved ryggtaggskudd vil blodmerkene være høyrøde, men dette såret fører ofte til liten blødning. Langt vanligere er at lange hårtapper med avskutte hår ligger igjen på skuddplassen.

* Lys rød blodfarge:

Lys rød blodfarge er vanlig ved lungeskudd. Blodet vil nå flyte rikelig. Det er lyst, og under tiden vil det nærmest være blekrødt. Etter en stund vil vi kunne finne skummet blod. Dette er opphostet slim som vi finner i og ved siden av sporet. På skuddplassen kan vi finne korte avskutte hår fra bogen.

Ved beinskudd hender det at blodet er oppblandet med små, hvitaktige biter av beinmargen. Dette kan ved første øyekast minne om luftblærer, som altså er typisk ved lungeskudd. Hvis man ser nærmere etter, og eventuelt gnir blodet mellom fingrene, skulle det gå greit å oppdage forskjellen.

Buuskudd er også karakterisert med lyst blod, dog ikke så lyst som lungeskudd. Blodet kan nå virke tynnere, og det har ingen antydning av blærer i bloddråpene, og er således heller aldri skumartet. Det er vanlig å finne blod oppblandet med mageinnhold, som ofte ser ut som grønn materie. Ved buuskudd er det ofte sparsomt med blod.

Rene kjøttsår gir også ganske lyst blod. Ofte er det mye blod til å begynne med, men siden minker det, og etter noen hundre meter kan blodsporet forsvinne helt. Dette er særlig vanlig ved skudd forfra.

* Mørkerød blodfarge:

Mørkerød blodfarge kommer ved hjertesudd. Blødningen ved dette skuddet er til å begynne med sparsom, men tiltar etter hvert. Ofte spruter det rundt på vegetasjonen etter en stund. Dette er tegn på at dyret ikke ligger så langt unna.

Også ved halsskudd vil sporet være karakterisert med

meget mørkt blod. Blodet vil nå strømme rikelig i begynnelsen, for siden å avta. Ved skudd i matstrupen eller i kjeven ser man iblant at spyttblandet blod henger i lange, seige tråder i vegetasjonen.

* Mørkerød til svartrød blodfarge:

Meget mørk, tilnærmet svartrød blodfarge, er typisk for skudd i leveren. Blodet begynner å sprute ut med det samme, for så å avta etter en stund. Ved gallopp spruter det vidt omkring, mens det ved trav ofte faller rett ved siden av sporet. Ved gang vil det ofte arte seg som store dråper, jevnt fordelt langs sporet.

Også ved skudd i nyrene blir det meget mørkt blod. Ved nyreskudd vil treffpunktet sitte høyt, og vi vil finne hår på samme måten som ved høyt ryggskudd. For å skille mellom nyre- og leverskudd går det an å smake litt på blodet. Blod fra leveren har en søtbitter smak, noe nyreblodet ikke har.

Blodspor kan være vanskelig å finne, enten fordi dyret har blødd lite, eller fordi regn tynner ut blodet og gjør det nesten umulig å se. Et knep er da å stryke et hvitt lommetørkle mot vegetasjonen langs elgsporet. Blodflekker kan da bli avsatt på lommetørklet. På snø er forholdet det motsatte, da selv små mengder blod gir store, røde flekker. Da kan man bli lurt til å tro at elgen snart vil blø ihjel, selv om blødningen egentlig er liten.

Like viktig som å se etter blodspor, er det å se etter avskutte hår. Så og si uansett hvor elgen blir truffet, vil det falle av endel hår som kan hjelpe til med å bestemme treffpunktet. Det løse håret kan imidlertid henge fast i pelsen et stykke, slik at man finner det 10-20 m fra selve skuddplassen.

Spor etter kula i trær og greiner må man også se etter. Har kula gått gjennom et tre, er dette alltid mye lettere å se fra baksida av treet. Finner man merke etter kula mellom der skytteren sto og der elgen befant seg, har kula ganske sikkert ekspandert, og det er høyst usikkert om den i det hele tatt har truffet elgen. Hvis man finner merke etter kula på bortsiden av der elgen var, tyder dette på en bom eller et streifskudd.

Mens man holder på med skuddundersøkelser, kan man følge sporet ca. 100 m fra selve skuddplassen. Stort lenger enn dette bør man ikke gå. Da risikerer man å støkke dyret som kan ha lagt seg i sårleie ikke langt unna.

Forposter.

Er forposter nødvendig?

Før man begynner arbeidet med å spore opp elgen, må man vurdere om det skal settes ut forposter. Hvis man

bestemmer seg for å gjøre dette, er det viktig at jegerne tar en så stor omvei at de ikke risikerer å støkke den sårede elgen. I så fall blir ettersøket mye vanskeligere.

Forpostene må ha klare instruksjoner om at de ikke må skyte på andre dyr enn den sårede elgen. De må være helt sikre på at det er det rette dyret, før de løsner skudd.

Sporing.

Ingen sporing
uten
sporhund

Før sporingen tar til, er det helt nødvendig at man får tak i en sporhund. Ettersøk uten hund kan nok en gang i blant gå bra, men da er det oftest snakk om ren flaks. Som regel blir det fiasko, og elgen blir liggende igjen i skogen til rev og ravn, kanskje etter lengre tids store plager. Har ikke jaktlaget selv en brukbar sporhund, må det få tak i en på annen måte. I så fall må eieren bli med som hundefører, for det er viktig at hund og hundefører kjenner hverandre godt, og kan tolke hverandres signaler.

De nye hjorteviltforskriftene setter f.o.m. 1994 som krav til alle som jakter elg, at de skal kunne skaffe en godkjent sporhund innen rimelig tid etter en skadeskyting. Hvis laget ikke selv har sporhund, må det inngås en skriftlig avtale med noen som har en slik hund. Hunden, og helst også hundeføreren, skal da være tilgjengelig hvis skadeskyting skjer.

I tillegg til hundeføreren skal det være med en skytter under sporingen. Skytteren skal holde seg like bak eller litt til siden for hundeføreren, og være klar til raskt å gå fram for å skyte.

Hunden skal
spore i line

Hunden skal føres i line, og ikke slippes på sporet med en gang. Faren er da stor for at hunden slår over på andre dyr som står i nærheten, og leder hele ettersøket på villspor. Hvis den finner det sårede dyret dødt, risikerer man at hunden river ragg av den en stund, for så å fortsette jakta etter andre dyr. Sjansen for at den kommer tilbake til jegerne for å lede dem til elgen, er ihvertfall minimal.

Unntaket fra denne regelen er som tidligere nevnt når elgen har fått skutt av et bein. Da bør hunden slippes etter elgen så fort som mulig.

Risikoen for
å følge
feil dyr

Man må forsøke å merke seg formen og størrelsen på klavavtrykkene etter den sårede elgen, for det er stor sjanse for at sporet før eller senere vil krysse andre elgspor. Da risikerer man at hunden slår over på disse. Hvis man tar en pinne og knekker den av i nøyaktig samme lengde som det elgsporet man følger, har man senere en viss mulighet til å kontrollere at man følger riktig spor, ved å sammenligne lengden på pinnen og sporet.

Var den påskutte elgen sammen med andre dyr, får man et ekstra problem. Sårede elger vil normalt forlate de andre dyra etter kort tid, ofte ved at den vinkler rett ut fra de andre dyras spor. Her er det fort gjort at man mister sporet. Får man mistanke om dette, må man gå tilbake til det siste stedet man er sikker på å ha sporet etter det riktige dyret, og forsøke på nytt. Ofte lønner det seg å føre hunden et stykke til siden for de andre elgsporene for å finne avhoppet. Man kan også forsøke å ringe. Når det gjelder sårede kalver, vil disse holde seg med mora så lenge de klarer å holde følge med henne.

Bruk god tid!

Man må ta seg god tid under sporingen, og ikke holde for stor fart. Dette er viktig! En jaktlysten hund vil som regel ha det travelt, men la det ikke være den som bestemmer tempoet. Det er det jegerne som skal gjøre!

Jegerne må hele tida forsøke å legge merke til sportegn som kan fortelle noe om dyret de har foran seg. Samtidig må det holdes utkikk forover og til sidene. Det er om å gjøre å gå så stille som mulig, for at elgen ikke skal støkkes ut fra sårleiet før den er på skuddhold.

En såret elg vil vanligvis gå unna med vinden for å kunne kontrollere eventuelle forfølgere. Ofte vil den imidlertid gjøre svinger opp mot vinden og stå og vokte på sitt eget spor, noe jegerne må ha i tankene. Hvis sporet viser at elgen stadig unngår motbakker, kan dette tyde på at kreftene avtar. Men det hender også at en elg bruker sine siste krefter på å klatre opp en bratt motbakke.

Hvor legger elgen seg?

Sårede elger oppsøker ofte tjern, bekker eller pytter som de legger seg i. Tett ungskog er også aktuelle plasser hvor man kan finne elgen. Men det er mange unntak, slik at det ikke er mulig å gi noen faste regler. Ofte vil elgen legge seg der den befinner seg når den ganske enkelt ikke orker å gå lenger.

Er man heldig, kommer man fram til en elg som enten er død eller så avkreftet at det bare er å skyte avlivningsskuddet. Men vel så sannsynlig er det at man ikke ser elgen før den reiser seg for å flykte. Da gjelder det at skytteren er rask. Han må likevel ikke skyte hvis han ikke er sikker på at det er det rette dyret. Det verste som kan skje, er at han skadeskyter en annen elg. Skytteren må også passe på at ikke hundeføreren eller hunden er like ved siden av geværmunningen idet han skyter, for at han ikke skal påføre dem hørselsskader.

Når det er snakk om å avlive en såret elg, kan man ikke ta hensyn til de vanlige forholdsreglene om skuddhold, rent skuddfelt osv. Selv et skudd rett bakfra er da forsvarlig. Om treffet skulle bli dårlig, vil det likevel føre til at elgen avkreftes raskere, slik at den også kan avlives raskere.

Skal hunden
slippes?

Er man så uheldig å støkke elgen uten å få en skuddsjanse på den, er det en stor fordel om sporhunden også er en brukbar løshund. Den bør da slippes umiddelbart, helst mens den ennå ser elgen. Den vil da nærmest bli "klistret" til det rette dyret, og faren for at den skal slå over på andre dyr, er liten. Noe av det verste man kan oppleve, er at hunden setter etter feil dyr, slik at jegerne kanskje blir uten hund i flere timer.

Har hunden fått stålos, gjelder det å ta det med ro. Jo lenger man venter før man begynner å stille innpå losen, desto mer uoppmerksom blir elgen. Bare en av jegerne skal gå innpå losen, mens den andre f.eks. kan finne seg en bakpost. Man skal selvsagt nærme seg losen i motvind, og gjøre alt for ikke å støkke. Mislykkes man nå, kan ettersøket være ødelagt for resten av dagen.

Elgen kan
angripe

Vær oppmerksom på at en såret elg kan være farlig. Hvis man kommer så nær den at den føler at det ikke nytter å flykte, vil den angripe. Man må derfor være klar til å avgi raske skudd. Hvor nær man må komme elgen for at den skal angripe, ser ut til å variere noe, men som en tommelfingerregel kan man regne ca. 10 meter.

Varsling av viltnemnda.

Viltnemnda
varsles

Hvis ettersøket den første dagen ikke fører fram, skal alltid viltnemnda varsles samme dag. Det er da opp til viltnemnda å avgjøre hva som videre skal skje. Hvis den ønsker å overta ledelsen av det videre ettersøket, har jegerne plikt til å bistå så lenge som viltnemnda finner det nødvendig. Hvis viltnemnda ikke overtar ledelsen av ettersøket, har jaktlaget likevel plikt til å holde på til ut dagen etter påskytingen dersom det er nødvendig.

Varsling av naboer.

Naboer varsles
ved grense-
kryssing

Om den sårede elgen går over grensen til andre jaktterreng, har man rett til å følge etter. Denne retten varer ut den dagen som elgen krysset grensen. Man har da plikt til å varsle grunneieren så raskt som mulig, men ikke nødvendigvis før man krysser grensen, dersom det vil ta for lang tid.

Lær mer om ettersøksjakt!

Den beste måten å lære ettersøksjakt på, er selvsagt ved å delta i mange ettersøk. Dette er det imidlertid få jegere som får muligheten til - heldigvis, får man vel si. Man kan imidlertid lære mye om skuddplassundersøkelse hvis man etter hvert elgfall tar seg tid til å studere blodspor, snitthår, sporstempler osv. Dette kan komme til nytte når uhellet er ute.

Vi vil også anbefale at man leser mer om ettersøksjakt. Følgende bøker om ettersøksjakt kan anbefales:

1. "Ettersøksjakt" av Jerry Florén. Omhandler ettersøk av elg.
2. "Ettersøk av skadet vilt" av Åke Sjöström m.fl. Omhandler ettersøk av både storvilt og småvilt.

Begge bøkene er utgitt av Norges Jeger- og Fiskerforbund og Landbruksforlaget. I tillegg omhandles ettersøksjakt i flere andre bøker om jakt. Alle bøkene kan bestilles gjennom nærmeste bokhandel.

Norges Jeger- og Fiskerforbund har også laget en videofilm om ettersøk. Filmen heter "Ettersøk av skadd hjortevilt" og kan både leies og kjøpes hos Landbruksfilm. Man kan også få låne den av viltforvalteren hos fylkesmannen.

7. Sporhund

Man kommer som tidligere nevnt ikke forbi sporhunden hvis man skal ha muligheten til et skikkelig ettersøk. Likevel har mange jaktlag vært uten tilgang på sporhund. I og med innføringen av kravet om at alle jaktlag skal kunne skaffe tilveie sporhund innen rimelig tid, kommer behovet for å trene opp slike hunder til å melde seg sterkere enn før.

Sporhunden
trenger
trening

Noen elghunder fungerer bra som sporhund selv om de aldri har fått noen opplæring i å spore i line. Dette gjelder imidlertid bare et lite mindretall, og ingen bør la være å trene elghunden sin til dette i håp om at den er et naturtalent. Eller rettere sagt: De fleste hunder er egentlig naturtalenter, men de må gis muligheten til å utvikle talentet sitt.

Hunderaser

De fleste hunderaser kan læres opp til å bli fullt brukbare viltsporhunder, bare de har tilstrekkelig jaktinstinkt til at de vil følge et spor over en lengre strekning. Man behøver altså ikke nødvendigvis en elghund for å spore opp en elg, men elghundrasene har likevel visse fortrinn framfor andre. Først og fremst gjelder dette evnen til å stille elgen i stålos. Dette kan komme vel med under ettersøk, f.eks. hvis elgen har en beinskade.

Vorstehrasene har lenge hatt et godt rykte som ettersøkshunder. Rådyrhunder - dachs, drever og beagle - har også vist seg velegnet. Det har dessuten vist seg at det er liten fare for at de senere begynner å jage elg på egenhånd. Retriever- og spanielrasene har også gode anlegg for ettersøk.

På Kontinentet er det fra gammelt av avlet fram spesielle hunderaser til sporing av vilt. Eksempler på dette er bayersk og hannoveransk viltsporhund. Med riktig trening kan disse hundene bli fremragende sporhunder.

Når det gjelder hvilken rase man bør velge til ettersøkshund, kan det være på sin plass å minne om at kravet om ettersøkshund også gjelder all rådyr- og hjortejakt. En jeger som driver jakt på flere hjorteviltarter, kan derfor ofte være tjent med en "allround" sporhund.

Trening av sporhunden.

Vi skal ikke her gå igjennom alt som har med oppdragelse og trening av en sporhund å gjøre, men bare se litt på hvordan man kan lære hunden å spore i line.

La valpen få
prøve seg

Allerede når valpen er 9-10 uker gammel, kan man gi den dens første "spor" å følge. Man drypper litt kjøttkraft eller lignende noen meter over kjøkkengulvet og legger en godbit, gjerne litt rått

kjøtt, i enden av sporet. Oftest vil valpen synes at sporet er veldig spennende, men det kan godt hende at den trenger litt hjelp og oppmuntring for å forstå at den skal følge det. Når den så finner godbiten, har man gitt den dens første erfaring med at å følge et spor, det fører til noe godt! Etter hvert kan disse enkle øvelsene flyttes ut på plenen og gjøres litt lenger, men de må aldri være vanskeligere enn at valpen lykkes. Husk også på at sporet skal legges i medvind for at hunden ikke skal få overvær av godbiten og løpe rett bort til den.

Treningen
starter for
alvor

Når valpen er 5-6 måneder gammel, kan man begynne treningen med å spore i liné. Hunden må da være vant til å ha på seg sele, slik at dette ikke blir noe nytt og ubehagelig. Sporselen skal senere kun brukes under sporing. Dette vil gjøre at hunden etter hvert forbinder sporselen med det å spore, og er forberedt på hva som skal skje allerede før den settes på sporet.

Kunstig
blodspor

Til å lage sporet trenger man noen desiliter blod. Frossent storfeblod får man kjøpt i slaktebutikker og en del andre matvarebutikker, og det egner seg bra. Blodet fyller man oppi en dryppeflaske, som gjerne kan festes i enden av en to meter lang kjepp. På den måten kan blodsporet legges litt til siden for der sporleggeren går, og man kan kontrollere at det er blodsporet hunden følger, og ikke fotsporene. Samtidig som man legger blodsporet, sleper man en elgklauv på bakken. Denne klauven skal alltid legges igjen i enden av sporet, sammen med en godbit som man vet hunden er glad i. Det er om å gjøre at det hunden finner i enden av sporet, er en så sterk belønning som mulig. Kan den få gnage litt på elgklauven, er det veldig populært, og ikke minst om man pirker ut litt beinmarg til den.

Gradvis
vanskeligere
oppgaver

Det første sporet legges 100 m rett fram i medvind, selvsagt uten at hunden ser det. Gradvis øker man lengden og vanskelighetsgraden på sporene, men ikke raskere enn at hunden alltid klarer oppgaven. Treningen skal være morsom for hunden, og den må alltid komme fram til belønningen i enden. Etter hvert lager man kroker og avhopp på sporet, men det siste stykket skal fortsatt gå i medvind. Det er om å gjøre at hunden sporer med lav nese.

For å øke vanskelighetsgraden ytterligere, kan man gå over til å bruke en sporleggerkjepp med en skumgummibit festet til enden. Skumgummien dypper man i blod med jevne mellomrom og lager så små sporstempler på bakken. Ved å bruke lite blod og ha ca. én meters avstand mellom stemplene, kan man lage et krevende spor for hunden.

Hunden bør vennest til at man noen ganger går det samme sporet to ganger. Noen hunder nekter å gå opp igjen et spor de nettopp har fulgt, og dette er svært uheldig under praktisk ettersøk, hvis man er nødt til

å gå tilbake i sporet et stykke.

Den store fordelene med kunstige blodspor er at du selv kan bestemme når og hvor man skal trene løpene og vanskelighetsgraden på sporet osv. Når det gjelder hvor ofte man bør trene, kan ca. en gang i uka være passe. Man må vokte seg for å trene så ofte at hunden går lei. Merker man antydning til dette, får man heller ta en litt lengre pause i treningsprogrammet.

Sporing på elg

Etter hvert bør man også forsøke seg på å spore elg. Sporene må helst være minst en time gamle for at hunden skal bli nødt til å konsentrere seg. Det er en stor opplevelse for hunden når man kommer fram til elgen og kanskje får se den idet den flykter. De fleste hunder med nervene i orden vil være ivrige etter å følge etter elgen. Det kan man gjerne gjøre et lite stykke, men elglukten er da så sterk at det ikke er noen særlig trening for hunden.

Hvis hunden viser tegn til å bli skremt når elgen braser avsted, er det viktig at hundeføreren oppfører seg rolig og selvsikkert. Gi hunden ros og oppmuntring på en rolig måte, og gi den for all del ikke trøst av typen "stakkar liten, ble du redd, du da?". Det virker mot sin hensikt og gjør hunden bare enda mer usikker.

Når hunden har sporet opp elg noen ganger, kan det godt hende den mister interessen for de kunstige blodsporene. Det gjør ikke så mye, for det betyr jo at den har skjønt hva som egentlig er vitsen når den blir satt til å spore.

Tren sporing på elgfallet

NB! Fin trening for hunden er det også om man under jakta benytter anledningen til å spore det siste stykket fram til et elgfall. Å komme fram til døde elger øker hundens motivasjon for å spore i line.

8. Signalsystem og kommunikasjon

Kommunikasjonen
må fungere

Med dagens tette elgbestander skjer det ofte at flere av jegerne på et jaktlag får skuddsjanser i løpet av et drev. Ikke sjelden blir både to og tre dyr felt i løpet av noen få minutter. Under slike forhold er det ekstra viktig at kommunikasjonen i jaktlaget fungerer feilfritt, slik at det ikke felles flere dyr enn det som er tillatt. Overskyting av kvoten blir regnet som ulovlig jakt, og medfører inndragning av dyr og eventuelt politianmeldelse.

Jaktlederens
avsvar

Jaktlederen har ansvaret for at alt er lagt til rette slik at kommunikasjonen kan fungere. For det første må han sørge for at alle jegerne til enhver tid vet hvor mange og hva slags dyr som står igjen på kvoten. Dernest må det være avtalt et eget kommunikasjonssystem, enten det nå er signalskudd eller walkie-talkie. Dessuten må drevet legges opp slik at systemet fungerer i praksis, med andre ord at et "budskap" virkelig når fram til alle. Hvis jaktlederen har sørget for alt dette, har han ryggen fri hvis det likevel skulle bli felt for mange eller feil dyr. Alt ansvaret faller da på skytterne.

Signalskudd.

Signalskudd er nok fortsatt den vanligste varslingsmåten når elg er påskutt. Hvordan signalsystemet utformes, er selvsagt opp til det enkelte jaktlag, men det må være slik at ingen kan komme i tvil om hva skuddene betyr. Et enkelt system går ut på å skyte tre skudd for voksent dyr og to for kalv. En annen mulighet er å skyte fire skudd for okse, tre for ku og to for kalv. Signalskuddene bør komme så snart som mulig etter at dyret er skutt, og det må skytes med jevnest mulig mellomrom mellom skuddene for at de ikke skal kunne forveksles med andre skudd. I terreng hvor det kan forekomme sterke ekko for hvert enkelt skudd, må oppholdet mellom skuddene være så langt at lyden fra dem ikke flyter over i hverandre. Andre jegere kan da bli i tvil om hvor mange skudd det er snakk om.

Hvis det er få dyr igjen på kvoten, bør det skytes varselskudd selv om en påskutt elg går unna uten å falle. Dyret kan falle utenfor synsvidde av skytteren, eller den kan være såret, slik at den senere må oppspores og avlives. Da gjelder det at det ikke er skutt for mange dyr i mellomtida.

Når det er ett
dyr igjen på
kvoten

Når det bare er ett dyr igjen på kvoten, må all annen jakt opphøre når det har smelt ett skudd. Det eneste unntaket er hvis det kommer et dyr som tydelig er såret, f.eks. at det går på tre bein. Dette kan f.eks. skje på nabopostene til den posten hvor det

første skuddet smeller. Men ut over dette må det ikke lenger løses skudd mer eig hvis en annen jeger har begynt å skyte.

I endel jaktlag har jaktlederen en såkalt "nødbremse" han kan bruke hvis det oppstår en uklar situasjon. Dette går ut på at han skyter fem skudd i rask rekkefølge. All jakt skal da opphøre inntil ny beskjed er gitt. Nødbremsen kan bl.a. komme til nytte hvis det er få dyr igjen på kvoten, og det så blir skutt på flere dyr på forskjellige steder omtrent samtidig. Faren for overskyting er da stor, og det kan være nødvendig å avbryte jakta til dels igjen for full oversikt over det som har skjedd.

Hørbarhet

Det er liten hjelp i et signalsystem hvis ikke alle jegerne hører skuddene. Vind, ørreg, tett tåke og snø på bakken og i trærne gjør at alle lyder høres dårligere. Ikke minst har terrengforhold og størrelse på drevene mye å si for om alle jegerne kan høre hverandres skudd. Dette er ting man må ta hensyn til før jakta begynner, og kan ikke etterpå brukes som unnskyldning for at det ble skutt for mange dyr.

Hvis det på forhånd kan være tvil om at alle jegerne vil høre hverandres skudd, kan en av jegerne ha som oppgave å gjenta alle signalskudd han hører. Dette kan være en post som sitter høyt i terrenget, og som er slik plassert i drevet at han både hører og høres av alle de øvrige jegerne. Hvis det bare er ett dyr igjen på kvoten, skal han ikke vente på signalskudd, men straks løsne et skudd når han hører at noen begynner å skyte. De øvrige jegerne avbryter da straks jakta.

Kommunikasjonsradio.

Walkie-talkien gir fordeler

Det er etter hvert mange jaktlag som har skaffet seg kommunikasjonsradioer, eller jaktradiorer som de små håndapparatene også kalles. Det er helt opplagt at dette byr på store fordeler når det gjelder å formidle beskjeder mens jakta pågår. Det må likevel nevnes at systemet også har sine negative sider; som f.eks. begrenset rekkevidde, særlig i kupert terreng, fare for at batterier går tomme, støy fra andre sendere, og forholdsvis høy pris.

Faste lyttetider

Når et jaktlag er utstyrt med jaktradiorer, er det vanlig at det innføres faste lyttetider. Dette kan f.eks. være 2-3 minutter hver halvtime. I tillegg skal alle lytte når noen har løsnet skudd, slik at skytteren får gitt alle beskjed om utfallet. Når flere nabojaktlag bruker radio, har man mye igjen for å avtale bruk av forskjellige kanaler, eller eventuelt forskjellige lyttetider. Ett jaktlag kan f.eks. lytte hver hele og halve time, et annet ti over halv og ti over halv, mens et tredje lag lytter ti på halv og ti på halv. Slik kan man unngå trafikkork.

10. Innrapportering

Fellingsrapport Den ansvarlige for valdet er pålagt å innrapportere fellingsresultatet til viltneemnda innen 10 dager jakttidens utløp. Det er viktig at denne fristen overholdes, for viltneemnda skal utarbeide en fellingsstatistikk for hele kommunen og sende denne videre til Statistisk Sentralbyrå og fylkesmannen. Også viltneemnda har en tidsfrist den må overholde, og dette blir vanskelig hvis enkelte vald venter for lenge med innsendelsen. Fellingsstatistikken er et av de viktigste grunnlagene viltneemnda legger opp avskytingen etter, og det er derfor helt avgjørende at den er korrekt.

Hvis et vald ikke leverer fellingsrapport selv etter skriftlig purring fra viltneemnda, har neemnda rett til å nekte valdet fellingstillatelse året etter.

Sett elg

Jaktlagene er også pålagt å levere inn andre ting etter jakta. Særlig gjelder dette "Sett elg"-skjemaene. Disse brukes til å finne ut bl.a. hvor stor andel av kuene som har kalv om høsten, hvor mange som har tvillinger, forholdet mellom antall kuer og okser osv. Sammen med fellingsstatistikken kan de også brukes til å beregne størrelsen og sammensetningen av elgstammen i kommunen, samt kalveproduksjonen.

Når det gjelder utfyllingen av "Sett elg"-skjemaene, viser det seg at enkelte misforståelser går igjen. Det dreier seg særlig om følgende punkter:

- Kalver som er sett i følge med ku, blir ikke ført opp i kalverubrikken.
- Dyr som er skutt, blir ikke ført opp som "Sette dyr".
- Antall jegere som er med de enkelte jaktdagene, blir ikke oppgitt.
- Det forekommer en del summeringsfeil.

Her følger et eksempel på korrekt utfylling av "Sett elg":

I løpet av en jakt dag skjer følgende:

- * Ku med 1 kalv sett.
- * Ku med 2 kalver sett. En av kalvene (oksekalv) felt.
- * Enslig kalv sett. Kalven (kukalv) felt.
- * Ku uten kalv sett.
- * Stor okse sett. Blir felt.

Dette skal føres opp på følgende måte:

SETTE dyr i antall (Skutte dyr tas med)							SKUTTE dyr i antall						
Okse	Ku uten kalv	Ku med 1 kalv*	Ku med 2 kalver*	Kalv begge kjønn**	Ukjent	Sum	Oksekalv	Kukalv	Okse 1½ år	Ku 1½ år	Okse 2½ år og eldre	Ku 2½ år og eldre	Sum
1	1	1	1	4		8	1	1			1		3

Innsamling av kjever

Eggstokker

Det hender også at man samler inn kjever fra alle skutte dyr, og eggstokker fra kyrne. Kjevne brukes til aldersbestemmelse ved at man snitter i tannrøttene og avleser et årringmønster som finnes der. Eggstokkene blir brukt til å kartlegge fruktbarheten hos de enkelte aldersklassene. Denne varierer fra elgstamme til elgstamme, først og fremst p.g.a. forskjellige beiteforhold. Eggstokkene blir snittet opp, og man avleser hvor mange egg som har løsnet under brunsten.

Bakerst i dette heftet finnes det en beskrivelse av hvordan man tar vare på kjever og eggstokker av skutte dyr.

11. Kjøttkontroll

Det meste av elgkjøttet her til lands spises opp av elgjegerne selv og deres familier. Noen jaktlag har imidlertid så mye kjøtt at det er aktuelt å selge en del av det.

Kjøtt som selges, må kontrolleres

Alt storviltkjøtt som selges, skal være kontrollert og stemplet av den offentlige kjøttkontrollen. Selger man kjøttet til et slakteri, skjer kontrollen automatisk der, og jegerne selv slipper å sørge for at dette blir gjort. I motsatt fall, hvis kjøttet selges rett til forbruker, må jaktlaget på eget initiativ kontakte kjøttkontrollen. Ofte vil det være mulig å få kontrollert kjøttet der det henger, slik at man slipper å transportere det. Den som har kjøtt som skal kontrolleres, må betale en liten avgift for det, men den er temmelig beskjeden.

Når det er snakk om kjøtt som skal selges, må hele slaktet forevises for kontroll. Det er dessuten ønskelig at også indre organer (hjerte, lunger, lever og nyrer) blir forevist.

Dyr med
betennelser

Ikke sjelden blir det skutt elg som har en eller annen betennelse, og det oppstår et spørsmål om slaktet kan brukes eller ikke. Også i slike tilfeller kan det forevises for kjøttkontrollen. Det beste er at hele slaktet forevises, helst sammen med indre organer. Alternativt kan man ta med den skadde kroppsdel og en annen, tilsynelatende frisk del som det ikke er skåret i. Det skal ikke finnes bakterier i en frisk muskel. Blir det funnet bakterier i den delen som ikke er synlig skadet, må derfor hele slaktet kasseres. I motsatt fall er det tilstrekkelig å kassere den skadde delen. Kjøttkontrolløren vil gi nærmere beskjed om dette.

Alle kommuner har en offentlig kjøttkontroll. Det er imidlertid ikke uvanlig at flere kommuner har gått sammen om å opprette denne kontrollinstansen.

12. Ivaretagelse av skinnen

Elgskinnen har ikke vært verdsatt særlig høyt. Hvis det ikke har blitt liggende igjen i skogen, har det gjerne blitt gravd ned eller kastet i skogkanten. Dette er nå heidigvis i ferd med å sru seg. Enkelte bedrifter har begynt å produsere klær og andre produkter av elgskinn, og det er derfor mange steder mulig for jegerne å få solgt skinnene. Men fordi jegerne ikke er vant til å tenke på skinnen som en ressurs, blir det ofte dårlig behandlet før det leveres. Dette fører naturligvis til at skinnprisen blir lavere enn den kunne ha blitt. I Sverige og Finland betales nå elgskinn etter kvalitet. For skinn av 1. klasse blir det gitt en skikkelig pris. Dette bør være mulig også her i landet, hvis jegerne lærer seg å ta godt vare på skinnene.

Slepeskader er vanlige feil på norske elgskinn. Slike feil kommer gjerne til syne under garvingen. Dyret må derfor slepes minst mulig langs bakken.

Skal et skinn bli førsteklasse, må det ikke skades under flåingen. Selv om det ikke er skåret hull i det, kan det likevel være skadet av uforsiktig knivbruk. Vi skal derfor beskrive en litt spesiell måte å flå på, som riktig utført gir et meget bra skinn.

Elgen sprettes opp på vanlig måte fra endetarmen til hodet. Beina skjæres opp på innsiden, frambeina til midt på brystbeinet, og bakbeina til et sted mellom tarmen og jur/testikler. Beina flås til litt ned på brystet og lårene. Framme på hodet skjærer man skinnen av foran ørene, slik at disse foreløpig blir sittende på skinnen. Halsen blir så flådd nedover et stykke.

Det neste man gjør, er å feste hodet nede ved gulvet. Deretter heiser man dyret opp vel en meter etter bakbeina, slik at det blir hengende skrått. Skinnen skal nå dras av elgen, forfra og bakover. Fest en kjetting eller et solid tau med en renneløkke forrest på skinnen. Hvis man nå har husket å la ørene sitte på skinnen, vil disse forhindre at taket glipper. Med traktor eller elgtrekk kan skinnen nå kjøres forsiktig av elgen. Man må passe litt på med en kniv på begge sider av svangene, så hinner ikke følger med.

Det er selvsagt mange andre måter å flå en elg på. Det fine med denne metoden er at man følger hudhinnen mellom skinnen og kroppen, fordi skinnen dras av forfra og bakover. Når man flår den andre veien, kan dette sammenlignes med å høvle i motved.

Skinnen strekkes godt ut på bakken, gjerne på en liten forhøyning slik at vann kan renne av det. Blod bør spyles av med det samme. Når skinnen er avkjølt, må det saltes, og det må ikke spares på saltet. Skinnen skal dekkes skikkelig med salt, helt ut til kanten.

Reproduksjon hos elg

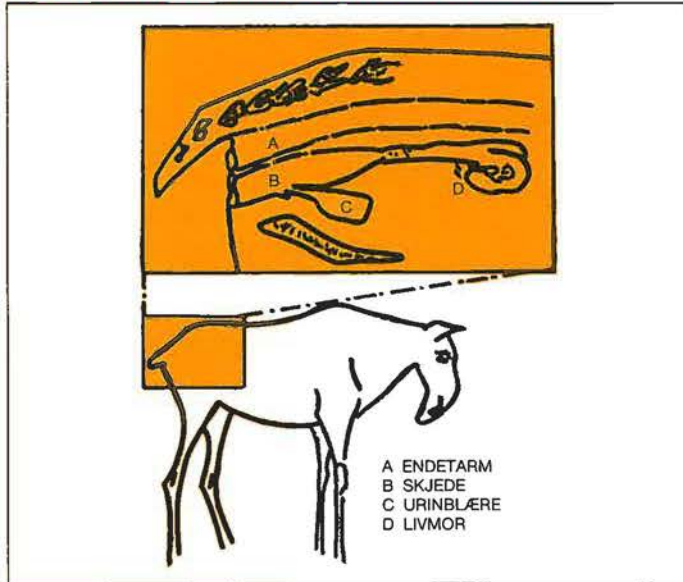
Ta vare på kyrnes kjønnsorganer!

Kyrnes fruktbarhet avgjør neste års elgstamme. Stammens reproduksjon er også et godt mål på forskjellige miljøfaktorer i bestanden.

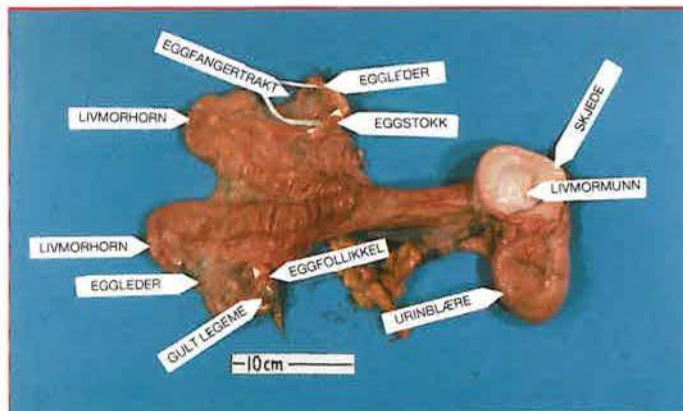
Gjennom analyse av kyrnes kjønnsorganer kan vi bedre forutsi stammens utvikling og tidlig få informasjon om endringer i miljøet. Interesserte jegere bør aktivt bidra til reproduksjonsundersøkelsene ved å ta vare på kjønnsorganene hos felte dyr. NB! Dette gjelder både halvtannetåringer og eldre kyr.

Kyrnes eggstokker kan brukes til å avgjøre om kua skal/har brunstet, er blitt bedekt, har født kalv foregående vår og i noen tilfeller også tidligere år. Eggstokkene og livmoren er derfor de viktige delene.

HVOR FINNER MAN EGGSTOKKENE?

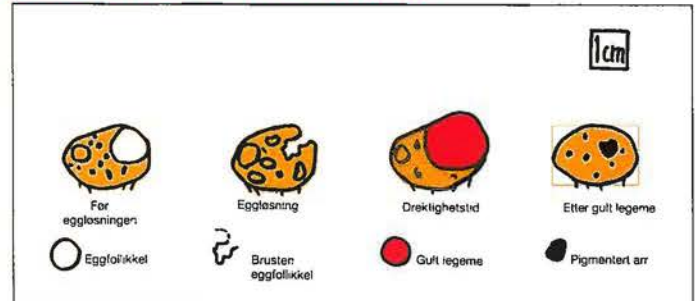
Livmoren med de to eggstokkene hentes ut ved å følge kjønnsorganene innover fra den ytre kjønnsåpningen. Skjeden ligger som et rør like inntil endetarmen. Et stykke lengre inn er en kraftig punglignende dannelse. Det er urinblæren. Like innenfor den ligger livmormunnen. Denne kjennes som et fastere parti der skjeden går over i livmoren. Livmoren er delt i to såkalte «horn».

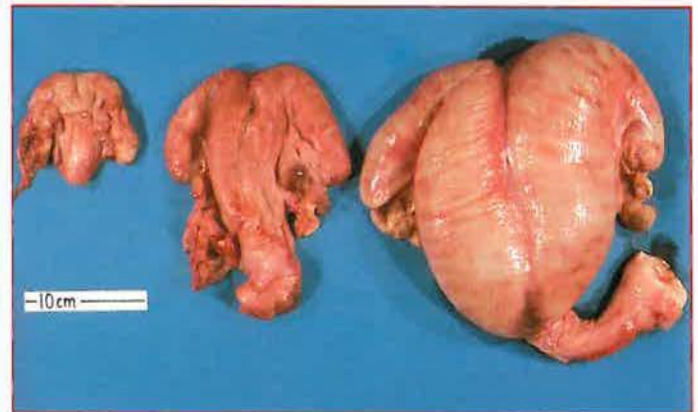
Befruktning skjer vanligvis i egglederne. Disse leder til livmorhornene der fosterutviklingen siden foregår. Fosteret blir synlig i 5-6 ukers alder.

Kjønnsorganene må *fryses* så snart som mulig etter slaktingen. Husk å merke kjønnsorganene med merkelapp og fyll merkelappen skikkelig ut!

HVA VISER EGGSTOKKENE?

Elgkyrnes eggceller modnes i brunsttiden (september-oktober). Ved brunsten løsner egget/ene, og fanges opp i en trakt dannet av hinner, og i eggstokkene utvikles et såkalt gult legeme. Hvis kua blir brunstig på nytt, tilbakedannes det gule legemet før det nye eggets avgang. Hvis egget derimot blir befruktet tilbakedannes ikke det gule legemet, men vises under hele drektigheten. Synlige rester av det gule legemet fra tidligere års brunster er mørkebrune og kalles pigmenterte arr. De kan gi et bilde av kuas tidligere produksjon av kalver.

Livmorens størrelse varierer avhengig av om kua har hatt kalv tidligere og/eller om fosterutviklingen har begynt. Fra venstre mot høyre ser vi livmor fra kvige (oktober), ku (oktober) samt ku (november). Ettårskvige har ofte en liten livmor. Variasjonen skyldes hvorvidt de har nådd kjønnsmoden alder eller ikke. En måned etter befruktningen er livmorhornene med foster dobbelt så tykke som i hviletilstand.

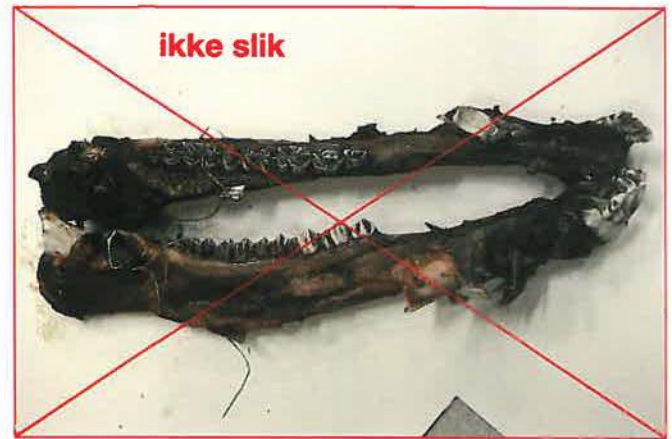
Innsamling av elgkjever

Ta godt vare på kjevene av de elgene dere skyter!!!

Kjevene av felt elg er et viktig hjelpemiddel i forvaltningen av elgstammen. Ved hjelp av kjevene kan vi aldersbestemme det enkelte dyr, og dermed få rede på alderssammensetningen i stammen. Dette er viktig, bl.a. fordi elgkyrne produserer flest kalver når de er mellom fire og elleve år. Ved hjelp av kjeven kan vi også kontrollere ungdyrandelen i uttaket. Videre kan vi følge med i stammens utvikling, og bl.a. tilbakeberegne bestandstørrelsen tidligere år og kontrollere avskytingen i forhold til tilveksten. Kalver og halvannetåringer skilles på utviklingen av tannsettet, slik som vist på sett-elg skjemaet. For eldre dyr snittes tennene i svært tynne snitt og avleses i mikroskop omtrent som årringer i et tre. Men før kjeven analyseres må den være skikkelig behandlet fra jegerens side!

HUSK!

- Ta ut kjeven straks dyret er felt
- Flå kjeven skikkelig
- Alt kjøtt skal vekk
- Heng kjeven til tork under tak
- Pakk *aldri* kjeven i plast

HUSK!

- Fyll ut kjevelappen grundig
- Vei dyret så nøyaktig som mulig
- Lever kjeven til rett tid, senest 10 dager etter jakta

Minst en kjevehalvdel med *alle* fortennene skal leveres

Kjevemerkelappen er viktig, og gir bl.a. opplysninger om:

- endringer i gjennomsnittsvekter mellom år, og dermed om gode og dårlige beiter
- om de felte dyr hadde kalv, og om kalven også ble felt
- andelen tvillingkalver felt
- statistikk over slaktevekter
- statistikk over fellingsdatoer
- geirutviklingen hos oksene
- jeger og valdopplysninger

For å få et fullgodt resultat av kjeveinnsamlingen er vi avhengig av de fleste opplysningene på kjevelappen.

Fyll ut kjevemerkelappen så fullstendig og nøyaktig som mulig!!!